

20090200419

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на член 57 став (2) од Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на Република Македонија“ бр.113/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 10.02.2009 година, донесе

ПРОГРАМА ЗА СУЗБИВАЊЕ И ИСКОРЕНУВАЊЕ НА ЛИГАВКА И ШАП

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Цели на Програмата за сузбивање и искоренување на Лигавка и шап

Основна цел на Програмата за сузбивање и искоренување на Лигавка и шап (во понатамошниот текст: програма) е заштита на здравјето на животните од болеста Лигавка и шап и обезбедување основни предуслови за непречена трговија и извоз на живи животни преку одржување на статусот на земја слободна од Лигавка и шап каде вакцинацијата не се применува.

Член 2

Дефиниции

Одредени изрази употребени во оваа програма го имаат следното значење:

а) „Лигавка и шап“ е инфекција на приемчивите животни со вирусот на болеста како што е опишано во Прилог 1 кој е составен дел на оваа програма.

б) „приемчиви видови животни“ се сите домашни или диви животни на подредовите Ruminantia (преживари), Suina (свињи) и Tylopoda (камили, лами) од редот Artiodactyla (папкари). Може да се земат во предвид и други животни, како на пр. од редот Rodentia (глевци) или Proboscidae (слонови), кои се приемчиви на Лигавка и шап во согласност со научните докази.

в) „период на инкубација“ е период на време помеѓу инфекцијата и манифестацијата на клиничките знаци на Лигавка и шап. Периодот на инкубација за говеда и свињи изнесува 14 денови додека за овци, кози и сите други приемчиви видови 21 ден.

г) „животно сомнително на инфекција“ е секое животно од приемчивите видови кое покажува клинички симптоми или кај кое се утврдени посмртни промени односно лабораториските резултати укажуваат на тоа дека постои основано сомнение за присуство на Лигавка и шап;

д) „животно сомнително на контаминација“ е секое животно од приемчивите видови кое според расположивите епидемиолошки податоци било посредно или непосредно изложено на вирусот на Лигавка и шап;

ѓ) „потврден случај на Лигавка и шап“ или “животно инфицирано од Лигавка и шап“ е секое животно или мрша од животно од приемчивите видови, кај кое болеста Лигавка и шап е официјално потврдена врз основа на критериумите утврдени во Прилог 2 кој е составен дел на оваа програма без разлика дали потврдата е поставена врз основа на:

- клинички симптоми или посмртни лезии карактеристични на Лигавка и шап, или
- резултат од лабораториско испитување, спроведено во согласност со критериумите дадени во Прилог 10 кој е составен дел на оваа програма;

е) „жариште на Лигавка и шап“ е одгледувалиште каде се држат животни од приемчивите видови кај кои болеста е официјално потврдена согласно критериумите наведени во Прилог 2 од оваа програма.

ж) „примарно жариште“ е жариште на Лигавка и шап кое не е епидемиолошки поврзано со претходно жариште на Лигавка и шап во исто подрачје на земјата согласно член 64 од Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 113/2007). Примарно жариште на Лигавка и шап кај диви животни е секој потврден случај на Лигавка и шап кој е утврден кај диви животни во регион каде не се применуваат мерки во согласност со оваа програма.

з) „регионализација“ е дефинирање на зони под ограничување и слободни зони согласно член 41 од оваа програма. Во зоните под ограничување се применува ограничување за движење или промет на одредени животни или производи од животинско потекло со цел да се спречи ширењето на Лигавка и шап. Во слободните зони не се применуваат никакви ограничувања во согласност со оваа програма;

ј) „итна вакцинација“ е вакцинација која се применува во согласност со член 46 од оваа програма.

к) „заштитна вакцинација“ е итна вакцинација која се спроведува на одгледувалишта во одредена област, со цел заштита од инфекција на животните од приемчивите видови во областа од воздушното ширење или механичко ширење на вирусот на Лигавка и шап, во случај кога животните треба да се зачуваат живи по вакцинацијата;

л) „супресивна вакцинација“ е итна вакцинација, која се спроведува како дел од стемпинг аут стратегијата во одгледувалишта или област каде има итна потреба од намалување на циркулација на вирусот на Лигавка и шап и намалување на ризикот од ширење на болеста надвор од одгледувалиштето или областа и во случај кога животните ќе бидат уништени после вакцинацијата.

МЕРКИ КОИ СЕ ПРИМЕНУВААТ ВО СЛУЧАЈ НА СОМНЕВАЊЕ НА ПОЈАВА НА ЖАРИШТЕ НА ЛИГАВКА И ШАП

Член 3

Мерки кои се применуваат на одгледувалиштата во случај на сомневање на појава на жариште на Лигавка и шап

(1) По поставувањето на сомнежот на болеста Лигавка и шап, Управата за ветеринарство (во понатамошниот текст: Управата) веднаш започнува службена истрага за да го потврди или исклучи присуството на Лигавка и шап и го става одгледувалиштето под службен надзор. Службената истрага вклучува земање на мостри за лабораториско тестирање во согласност со Прилог 2 од оваа програма.

(2) До добивање на резултатите од лабораториското тестирање, Управата во сомнителното одгледувалиште обезбедува спроведување на следните мерки:

- Пребројување и составување на листа на сите животни по вид, раса и категории присутни на одгледувалиштето, бројот на животни по вид, раса и категории од приемчивите видови, бројот на животни кои се веќе угинати и животни кои се сомнителни на инфекција и сомнителни на контаминација; Податоците во листата се добиваат од сопственикот и од базата на податоци за идентификација и регистрација на животните и се ажурираат дневно за да се имаат во евиденција раѓањата и угинувањата на животните од времето на поставување на сомнежот. Листата треба да биде достапна на барање на официјалниот ветеринар;

- Составување и ажурирање листа на производи од животинско потекло (млеко, производи од млеко, месо, производи од месо, волна и др.), трупови, кожи, семе за

вештачко осеменување, ембриони, јајце клетки, течно ѓубре, шталско ѓубре, добиточна храна и постелка кои се присутни на одгледувалиштето;

- Забрана за влез и излез на приемчивите животни од одгледувалиштето, освен во случај на одгледувалишта кои се составени од епидемиолошки различни производни единици во согласност со член 15 на оваа програма. Животните треба да се држат на нивните лежишта или на некое друго место каде можат да бидат изолирани;

- Дезинфекција на влезовите и излезите од објектите во кои се одгледуваат или се сместени животни од приемчивите видови како и во самото одгледувалиште во согласност со инструкциите на официјалниот ветеринар;

- Епидемиолошко испитување во согласност со член 60 од оваа програма;

- Земање мостри за лабораториско испитување во согласност со точка 2 од Прилог 4 кој е составен дел на оваа програма.

Член 4

Забрана за движење

(1) Покрај мерките од член 3 на оваа програма, Управата согласно Законот за ветеринарното здравство обезбедува спроведување и на следниве мерки кои се однесуваат на движењето од и до одгледувалиштето каде постои сомневање на појава на жариште на Лигавка и шап:

- Забрана за внесување и изнесување на месо или трупови, производи од месо, млеко или производи од млеко, семе, јајце клетки и ембриони од животни од приемчивите видови или добиточна храна, предмети, објекти или волна, кожи, влакна или отпад од животинско потекло, ѓубре и се што може да послужи за пренесување на вирусот на Лигавка и шап;

- Забрана за внесување и изнесување на видови животни кои не се приемчиви на Лигавка и шап;

- Забрана за движење на лица во и надвор од одгледувалиштето;

- Забрана за движење на возила во и надвор од одгледувалиштето;

(2) Доколку во одгледувалиштето нема услови за складирање на млекото, Управата согласно Законот за ветеринарното здравство може да нареди истото да биде уништено на самото одгледувалиште или да дозволи транспорт на млекото од одгледувалиштето под надзор на официјалниот ветеринар во транспортни средства кои се соодветно опремени до најблиското можно место за нештетно отстранување или соодветен третман со кој ќе се осигура уништување на вирусот на Лигавка и шап во согласност со Прилог 7 кој е составен дел на оваа програма.

(3) По исклучок од став (1) на овој член, а по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши движење во и од одгледувалиштето на животни од неприемчиви видови животни, лица и возила само доколку се спроведат сите неопходни мерки со кои се оневозможува ширењето на вирусот на болеста Лигавка и шап.

Член 5

Проширување на мерките на други одгледувалишта

(1) Управата наредува спроведување на мерките од членовите 3 и 4 на оваа програма и на други одгледувалишта доколку нивната локација, типот и поставеност како и контактите со животните од одгледувалиштата на кои е поставен сомнежот за присуство на Лигавка и шап, дава причина за сомневање за проширување на инфекцијата.

(2) Доколку се посомнева на присуство на Лигавка и шап кај животни кои се присутни во објекти и средства за транспорт од член 14 на оваа програма, Управата наредува спроведување на мерките од член 3 и член 4, став (1) на оваа програма со цел да се спречи проширување на инфекцијата односно контаминацијата со вирусот на Лигавка и шап.

Член 6

Привремена контролна зона

(1) Управата може да формира привремена контролна зона, во зависност од епидемиолошката состојба, а особено во области со висока густина на населеност со животни од приемчивите видови, интензивни движења на животни од приемчивите видови или лица кои се во контакт со животни од приемчивите видови, како и доколку постои опасност од задоцнето пријавување на сомнежот или немање доволно информации за изворот и начинот на пренесување на болеста.

(2) Мерките од член 3 со ставовите (2) и (3) и член 4 став (1) од оваа програма се спроведуваат и на одгледувалиштата во привремената контролна зона во кои се држат животни од приемчивите видови.

(3) Во дополние на мерките кои се спроведуваат во привремената контролна зона, Управата може да го забрани и движењето на сите животни во поголема област или на територијата на целата држава.

(4) Движењето кое не е дозволено за животни од видовите кои не се приемливи на Лигавка и шап нема да трае подолго од 72 часа, освен доколку со движењето на животните не се доведува во опасност ширењето на вирусот на Лигавка и шап.

Член 7

Превентивни мерки за ерадикација

(1) Доколку епидемиолошките или други податоци укажуваат на проширеност на инфекцијата или опасност од ширење на инфекцијата, Управата може превентивно да спроведе мерки за ерадикација кои вклучуваат убивање на животни од приемчивите видови кои би можеле да бидат контаминирани, и доколку е потребно убивање на животни од епидемиолошки поврзани производни единици или соседни одгледувалишта.

(2) Во случај на спроведување на мерките од став (1) на овој член се земаат мостри и се извршува клинички преглед на животните во согласност со Прилог 4 од оваа програма.

Член 8

Времетраење на мерките кои се применуваат на одгледувалиштата

Мерките кои се применуваат во одгледувалиштата во случај на сомневање на појава на жаришта, се применуваат се додека Управата не го исклучи присуството на Лигавка и шап.

МЕРКИ КОИ СЕ ПРИМЕНУВААТ ВО СЛУЧАЈ НА ПОЈАВА НА ЖАРИШТЕ НА ЛИГАВКА И ШАП

Член 9

Мерки кои се применуваат на одгледувалишта во случај на појава на жариште на Лигавка и шап

Доколку присуството на вирусот на Лигавка и шап се потврди, покрај мерките утврдени во случај на сомневање на појава на жариште на Лигавка и шап со оваа програма, на одгледувалиштето се спроведуваат и следниве мерки:

- Убивање на сите животни од приемчивите видови без одложување на самото одгледувалиште и под службен надзор;

- Во исклучителни случаи животните од приемчивите видови може да бидат убиени под службен надзор на најблиското погодено место на начин со кој ќе се оневозможи ширење на вирусот на болеста Лигавка и шап за време на транспортот или убивањето;

- Земање соодветни мостри во доволен број од животните заради спроведување на епидемиолошка истрага во согласност со член 60 на оваа програма и инструкциите од Експертската група;

- Во случај на секундарно жариште кое е јасно епидемиолошки поврзано со примарното жариште од кое се веќе земени доволен број на соодветни мостри за епидемиолошката истрага, нема повторно да се земат мостри;

- Мршите од животните од приемчивите видови кои угинале на одгледувалиштето како и мршите од животни кои се убиени согласно овој член од оваа програма треба веднаш и без непотребно одложување нештетно да се одстранат под надзор на официјалниот ветеринар на начин со кој ќе се спречи ширење на вирусот на Лигавка и шап. Доколку мршите се закопуваат или спалуваат, без разлика дали се врши на самото одгледувалиште или надвор од одгледувалиштето, тоа се спроведува во согласност со инструкциите дадени од Управата.

- Мршите, месото, производите од месо, млеко, производи од млеко, семе, јајце клетки и ембриони од животни од приемчивите видови како и добиточна храна, предмети, објекти, вклучувајќи и други нус-производи од животинско потекло како волна, кожи, влакна или отпад, ѓубре и се што може да послужи за пренесување на вирусот на Лигавка и шап соодветно се заштитуваат од контаминација се додека контаминацијата не се исклучи или соодветно се третираат на начин со кој се обезбедува уништување на вирусот на Лигавка и шап во согласност со инструкциите и под надзор на официјалниот ветеринар.

Член 10

Чистење и дезинфекција

(1) По извршеното убивање и нештетно отстранување на животните од приемчивите видови и по спроведувањето на мерките од член 9 алинеја 6 од оваа програма, на одгледувалиштето се спроведуваат следните мерки:

- Чистење и дезинфекција на објектите и околината каде животните од приемчивите видови биле држани, возилата кои се користеле за транспорт на тие животни, како и на останатите објекти и опрема за кои постои сомневање дека се контаминирани во согласност со упатствата дадени од официјалниот ветеринар. Доколку опремата, материјалите или предметите кои се контаминирани или се сомнева дека се контаминирани со вирусот на Лигавка и шап неможат ефикасно да се исчистат и

дезинфицираат истите се уништуваат под официјален надзор и во согласност со упатствата дадени од официјалниот ветеринар.

- Чистење и дезинфекција во согласност со упатствата дадени од официјалниот ветеринар на просторот за живеење на луѓето и канцеларискиот простор на одгледувалиштата доколку постои основано сомнение дека истите би можеле да бидат контаминирани.

- Повторното населување со животни ќе се врши во согласност со инструкциите од Прилог 6 кој е составен дел на оваа програма.

(2) Чистењето и дезинфекцијата како составен дел на мерките за сузбивање и искоренување на Лигавка и шап треба да се извршуваат во согласност со инструкциите на официјалниот ветеринар и под негов надзор и соодветно да се документираат во согласност со инструкциите од Прилог 5 кој е составен дел на оваа програма. Дезинфекционите средства и работните концентрации треба да се официјално одобрени и регистрирани за ставање во промет од страна на Управата, со цел да се обезбеди уништување на вирусот на Лигавка и шап.

(3) Чистењето и дезинфекцијата вклучувајќи ја и соодветната контрола на вирусот треба да се изведува на начин да се избегне неповолното влијание на животната средина.

(4) При изборот на дезинфекциски средства, Управата првенствено ќе ги користи оние кои покрај ефикасноста го имаат и најмалото можно штетно влијание по животната средина и јавното здравство.

Член 11

Иследување и третирање на производите и предметите кои се добиени од односно биле во контакт со животни присутни на жариште на Лигавка и шап

Мршите, месото, производите од месо, млеко, производи од млеко, семе, јајце клетки и ембриони од животни од приемчивите видови како и добиточна храна, предмети, објекти, вклучувајќи и други производи од животинско потекло како волна, кожи, влакна или отпад, ѓубре и се што може да послужи за пренесување на вирусот на Лигавка и шап кои се наоѓале на одгледувалиштето во периодот помеѓу проценетото време на внесување на болеста и имплементирање на официјалните мерки, треба да бидат иследени и третирани под надзор на официјалниот ветеринар на начин со кој се обезбедува уништување на вирусот на Лигавка и во согласност со Прилог 7 од оваа програма.

Член 12

Дополнителни мерки

(1) Покрај животните од приемчивите видови кои се наоѓаат во одгледувалиштето во кое е потврдено присуството на вирусот на Лигавка и шап, Управата може да нареди убивање и нештетно отстранување и на животните од видови кои не се приемчиви на Лигавка и шап.

(2) По исклучок од став (1) на овој член животните од видови кои не се приемчиви на Лигавка и шап и кои се изолирани, поединечно идентификувани и кои може ефикасно да се исчистат и дезинфицираат и во случај на коњи да е овозможена ефикасна контрола на нивното движење, тогаш истите нема да бидат убиени и нештетно отстранети.

(3) Управата може да ги спроведе мерките кои се утврдени во случај на потврда на Лигавка и шап и на епидемиолошки поврзани производни единици или соседни одгледувалишта, доколку врз основа на епидемиолошките податоци или други докази

може да се посомнева дека вирусот е проширен на тие одгледувалишта. Земањето на мостри и клиничкиот преглед на животните од приемчивите видови треба да се изврши во согласност со инструкциите дадени во Прилог 4 од оваа програма.

(4) Веднаш по потврдата за жариштето на Лигавка и шап, Управата превзема неопходни мерки за припрема за итна вакцинација која би се вршела во зона која по површина не е помала од зоната на надзор формирана во согласност со член 17 од оваа програма.

(5) Покрај дополнителните мерки утврдени во овој член, Управата може да ги спроведе и мерките утврдени во член 6 и член 7 од оваа програма.

МЕРКИ КОИ СЕ ПРИМЕНУВААТ ВО ПОСЕБНИ СЛУЧАИ

Член 13

Мерки кои се применуваат при потврда на жариште на Лигавка и шап во одредени специфични објекти во кои привремено или постојано се чуваат животни од приемчивите видови или во нивната околина

(1) Доколку постои опасност за проширување на инфекцијата кај животните од приемчивите видови кои се држат во лаборатории, зоолошки градини, национални паркови, оградени области, институти или центри каде животните се чуваат за научни цели или други цели поврзани со заштита на загрозените видови или официјално регистрирани ретки раси на животни или фарми на животини кои се користат како генетски извор, Управата обезбедува примена на сите соодветни биосигурносни мерки на заштита од инфекција кои вклучуваат ограничен или пристап под посебни услови.

(2) Во случај на појава на жариште на Лигавка и шап во некој од објектите наведени во став (1) на овој член имајќи го предвид основниот интерес на државата и истовремено не загрозувајќи го здравствениот статус на животните во државата, Управата може да дозволи неспроведување на една или повеќе мерки утврдени со член 9 став (1) алинеи 1 и 2 од оваа програма. Во таков случај ќе се спроведат сите неопходни мерки за да се спречи ширењето на вирусот на болеста Лигавка и шап.

Член 14

Мерки кои се применуваат во кланици, гранични премини или средства за транспорт

(1) Во случај на потврда на Лигавка и шап во кланица, граничен премин или средства за транспорт, Управата обезбедува спроведување на следниве мерки:

- Убивање на сите животни од приемчивите видови без одложување во тие објекти или средства за транспорт под службен надзор;

- Нештетно одстранување на мршите под службен надзор и на начин со кој ќе се оневозможи ширење на вирусот на Лигавка и шап;

- Нештетно одстранување на отпадоците од животинско потекло, изнутриците од заразени, сомнителни на зараза или контаминирани животни под службен надзор при што се спроведуваат сите неопходни мерки за да се спречи ширењето на вирусот на Лигавка и шап;

- Губрето се дезинфицира/третира во согласност со одредбите од прописите од областа на ветеринарното здравство и може да се изнесува само заради понатамошен третман;

- Чистење и дезинфекција на објектите, опремата, средствата за транспорт, под надзор на официјалниот ветеринар во согласност со член 10 од оваа програма и упатствата дадени од Управата.

- Епидемиолошко испитување во согласност со член 60 од оваа програма.

(2) Мерките утврдени во член 16 на оваа програма се применуваат и во контактните одгледувалишта.

(3) Неможе да се врши колење или транспорт на животни во кланиците, граничните премини или средства за транспорт од став (1) на овој член пред истекот на 24 часа од завршувањето на чистењето и дезинфекцијата во согласност со став (1) алинеја 5 на овој член.

(4) Доколку врз основа на епидемиолошките податоци, особено доколку основано се посомнева дека дошло до контаминација на приемчиви животни на одгледувалишта кои се непосредно до објектите или средствата за транспорт од став (1) на овој член Управата прогласува жариште во овие објекти и средства за транспорт и ги спроведува мерките утврдени во оваа програма во соседните одгледувалишта.

ОДГЛЕДУВАЛИШТА КОИ СЕ СОСТАВЕНИ ОД РАЗЛИЧНИ ЕПИДЕМИОЛОШКИ ПРОИЗВОДНИ ЕДИНИЦИ И КОНТАКТНИ ОДГЛЕДУВАЛИШТА

Член 15

Мерки кои се применуваат на одгледувалишта составени од различни епидемиолошки производни единици

(1) Во случај кога одгледувалиштето се состои од две или повеќе одвоени производни единици, Управата во исклучителни ситуации и по извршена проценка на ризикот може да не ги спроведе мерките утврдени во член 9 став (1) алинеи 1 и 2 од оваа програма во производните единици кои не се заразени со Лигавка и шап.

(2) Отстапката од став (1) на овој член може да се спроведе само доколку официјалниот ветеринар по спроведената службена истрага во согласност член 3 став (1) од оваа програма потврди дека не постојат услови за ширење на вирусот на болеста Лигавка и шап помеѓу производните единици во времетраење од најмалку два инкубациони периода пред потврдата на појава на жариште на болеста. Производните единици ќе се сметаат дека се комплетно независни една од друга во поглед на физичка одвоеност и секојдневна организираност на објектите доколку:

- Структурата, големината и организираноста на работата укажуваат на целосна одвоеност во однос на сместувањето и држењето на стадата на приемчиви животни вклучително и различен воздушен простор.

- Организираноста на работата во различните производни единици, особено управувањето со објектите и пасиштата, снабдување со вода и храна и изгубрувањето се комплетно одвоени и се извршувани од различни лица.

- Опремата, возилата, работните животни кои не се приемчиви на болеста, постројките, инструментите, просториите и опремата за дезинфекција се целосно одвоени.

(3) Во однос на млекото, по исклучок од член 9 алинеја 6 од оваа програма, по претходно добиено одобрение од Управата отстапување може да биде дозволено на одгледувалишта кои произведуваат млеко доколку се исполнети следните барања:

- Одгледувалиштата работат во согласност со барањата наведени во став (2) на овој член ;

- Молзењето во секоја производна единица се врши посебно; и

- Млекото во зависност од намената се третира во согласност со Прилог 7 од оваа програма.

(4) Отстапките од ставовите (1), (2) и (3) на овој член Управата ги спроведува само врз основа на претходно утврдени правила.

Член 16

Мерки кои се применуваат во контактните одгледувалишта

(1) Одредено одгледувалиште ќе биде прогласено како контактното одгледувалиште доколку врз основа на потврдени информации се смета или се утврди дека вирусот на болеста Лигавка и шап можел да биде пренесен како резултат на движење на животни, луѓе, производи од животинско потекло, возила или било кој друг начин на одгледувалишта за кои се сомнева за присуство на Лигавка и шап односно каде болеста е потврдена во согласност со член 3, став (1) или член 9 став (1) од оваа програма или обратно од овие одгледувалишта на други одгледувалишта.

(2) На контактните одгледувалишта се применуваат мерките утврдени во член 3, став (3) и член 4 од оваа програма. Овие мерки се применуваат се додека сомневањето на присуство на вирусот на болеста Лигавка и шап на контактното одгледувалиште официјално не се исклучи во согласност со Прилог 2 и Прилог 4 од оваа програма.

(3) Излез на живи животни од контактните одгледувалишта не може да се врши и важи во период кој одговара на должината на инкубациониот период за секој вид животни. По исклучок на член 3, став (2), алинеја 3 од оваа програма, по претходно добиено одобрение од Управата може да се дозволи излез и транспорт на животни од контактните одгледувалишта под надзор на официјален ветеринар директно до најблиската назначена кланица заради итно колење. Пред одобрувањето за транспортот, официјалниот ветеринар треба да изврши клинички преглед во согласност со Прилог 4 од оваа програма.

(4) Доколку врз основа на епидемиолошката состојба Управата утврди дека одредена производна единица од контактното одгледувалиште ги исполнува барањата од став (1) на овој член таа производна единица може да не се прогласи како контактна и во неа да не се применат мерките утврдени во член 15 од оваа програма.

(5) Во случај кога епидемиолошката врска помеѓу потврдено жариште и објектите од член 13 и член 14 од оваа програма не може да биде исклучена, Управата ги спроведува мерките утврдени во член 3, став (2) и член 4 од оваа програма, а може и дополнително да ги спроведе мерките утврдени во член 7 од оваа програма.

ЗАШТИТНА ЗОНА И ЗОНА НА НАДЗОР

Член 17

Формирање на заштитна зона и зона на надзор

(1) Веднаш по потврдата на жариште на Лигавка и шап, Управата покрај мерките утврдени во член 6 од оваа програма формира:

1. Заштитна зона во радиус од најмалку 3 км. околу одгледувалиштето; и
2. Зона на надзор во радиус од најмалку 10 км. околу одгледувалиштето вклучувајќи ја и заштитната зона.

(2) Границите на заштитната зона и зоната на надзор, се формираат имајќи ги предвид следниве критериуми:

- Административните граници
- Природните граници;
- Надзор над објектите и технолошки развој што овозможува лесно предвидување на можното ширење на вирусот на Лигавка и шап по воздушен пат или на друг начин.

(3) Доколку е потребно, границите на заштитната зона и зоната под надзор ќе бидат ревидирани во согласност со истите критериуми.

(4) Управата обезбедува:

- Јасно и видливо обележување со патни знаци поставени на влезот во заштитната зона и зоната под надзор;

- Иследување на сите животни кои се придвижени од зоните најмалку 21 ден пред проценетата дата на првичната инфекција на одгледувалиштето во заштитната зона. Доколку животните биле извезени од Република Македонија, Управата ги информира надлежните органи на земјите увознички за резултатите од иследувањето.

- Иследување на свежото месо, производите од месо, сировото млеко, производите од сирово млеко добиени од животни од приемливи видови кои потекнуваат од заштитната зона и се произведени во периодот од проценетиот датум на внес на вирусот на болеста Лигавка и шап и датумот на формирање на зоните од став (1) на овој член . Овие производи се третираат во согласност со членовите 21, 22 и 23 од оваа програма или се задржуваат се додека можната контаминираност со вирусот на Лигавка и шап официјално не се исклучи.

(5) Управата јавно ги објавува воведените забрани во заштитната зона и зоната на надзор. Информацијата за предвидените забрани треба да биде проследена преку огласувања во печатени и електронски медиуми или на други соодветни начини како што е предвидено во Програмата за сузбивање и искоренување на особено опасни заразни болести.

Член 18

Мерки кои се применуваат во одгледувалишта во заштитната зона

(1) Во одгледувалиштата во заштитната зона без одложување се применуваат следниве мерки:

- Регистрација и ажурирање на сите одгледувалишта со животни од приемливите видови и попис на сите животни кои се присутни на овие одгледувалишта.

- Во одгледувалиштата со животни од приемливи видови периодично се врши ветеринарен преглед на начин со кој се оневозможува ширење на вирусот на болеста. При прегледот се води посебна документација во однос на бројот на животни присутни на одгледувалиштето и мерките кои се применуваат заради спречување на ширење на вирусот на болеста. При ветеринарниот преглед се врши и клинички преглед на животните и земање мистри во согласност со Прилог 4 од оваа програма.

- Движење на животни од приемливи видови од одгледувалиштата во заштитната зона не може да се врши.

(2) По исклучок од став (1) алинеја 3 на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се спроведе транспорт на животни од приемливите видови заради итно колење до назначена кланица која е лоцирана во истата заштитна зона или доколку во таа зона нема кланица во кланица надвор од зоната. Транспортот на животните треба да се изврши под службен надзор и по претходно извршен клинички преглед од страна на

официјалниот ветеринар во согласност со точка 1 од Прилог 4 од оваа програма на сите животни присутни на одгледувалиштето и спроведена епидемиолошка истрага во согласност со член 60 од оваа програма, со која се исклучува сомнежот за присуство на инфицирани или контаминирани животни на одгледувалиштето. Со месото од овие животни се постапува во согласност со член 21 од оваа програма. Транспортот се врши во средства за транспорт кои се чистат и дезинфицираат под службен надзор по секој извршен транспорт и во согласност со Прилог 5 од оваа програма.

Член 19

Мерки кои се однесуваат на движење и транспорт на животни и производи од животинско потекло во заштитната зона

Во заштитната зона неможе да се:

1. Движат и транспортираат животни од приемчиви видови.
2. Одржуваат саеми, пазари, изложби или други собирања на животни вклучително и секако мешање на животни од приемчиви видови.
3. Врши сезонско мигрирање на животни од приемчиви видови.
4. Врши вештачко осеменување и собирање на јајце клетки и ембриони од животни од приемчиви видови.

Член 20

Дополнителни мерки и отстапки

(1) Покрај мерките кои со член 19 од оваа програма се утврдени дека не може да се применат, Управата согласно Законот за ветеринарното здравство може да ги примени и следниве мерки:

1. Забрана за движење или транспорт на животни од неприемчиви видови помеѓу одгледувалишта лоцирани во зоната или надвор од заштитната зона.
2. Забрана за транзит на животни од сите видови низ заштитната зона.
3. Забрана за одржување на собири на луѓе кои имаат контакти со животни од приемчиви видови и доколку постои опасност од ширењето на вирусот на Лигавка и шап.
4. Забрана за вештачко осеменување или собирање на јајце клетки и ембриони од животни од видови кои не се приемчиви на Лигавка и шап.
5. Забрана на движење во средства за транспорт наменети за транспорт на животни.
6. Забрана за колење на одгледувалиштето на животни од приемчиви видови за сопствена исхрана.
7. Забрана за транспорт на храна, силажа, сено и слама до одгледувалишта каде се чуваат животни од приемчиви видови.

(2) По исклучок од став (1) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се спроведе:

1. Транзит на животни од сите видови низ заштитната зона по автопатишта или главни железнички правци;
2. Транспорт на животни од приемчивите видови за кој постои официјална потврда од официјалниот ветеринар дека доаѓаат од одгледувалишта надвор од заштитната зона кој треба да се врши по назначени патишта директно до одредени кланици заради колење кое ќе се изврши веднаш по пристигнувањето. По извршениот транспорт, средствата за транспорт веднаш се чистат и дезинфицираат во кланицата под службен надзор што треба да се заведе во книгата за евиденција за транспорт.

3. Вештачко осеменување на животни од одгледувалиштето кое треба да го вршат вработените од тоа одгледувалиште со семе добиено од животни кои потекнуваат од истото одгледувалиште, семе складирано на тоа одгледувалиште или семе добиено од собирен центар;

4. Движење и транспорт на еквиди во согласност со одредбите од Прилог 12 кој е составен дел на оваа програма.

5. Транспорт на храна, силажа, сено и слама до одгледувалишта каде се чуваат животни од приемчивите видови под одредени барања утврдени од Управата.

Член 21

Мерки кои се однесуваат на свежо месо произведено во заштитната зона

(1) Неможе да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона.

(2) Месото, меленото месо и подготовки од месо добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона треба да биде обележано во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство и понатаму транспортирано во запечатени контејнери до објекти за преработка назначени од надлежен орган каде ќе бидат третирани во согласност со Прилог 7 од оваа програма.

(3) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо кои се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првична инфекција во заштитната зона и кои по производството се складирани и транспортирани одвоено од месото произведено по таа дата. Истото треба да е обележано во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство и на начин лесно да се разликува од месото кое не е дозволено да се испорачува надвор од заштитната зона.

(4) Неможе да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо од животни од приемчиви видови произведени во објекти кои се лоцирани во заштитната зона.

(5) По исклучок од став (4) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо добиени во објекти лоцирани во заштитната зона доколку:

- Објектите се под постојана и строга ветеринарна контрола;

- Во објектите се преработува само месо, мелено месо или подготовки од месо во согласност со барањата од став (3) на овој член, месо, мелено месо и подготовки од месо добиени од животни кои се одгледани и заклани надвор од заштитната зона или месо од животни во согласност со член 20, став (2), точка 2 од оваа програма.

- Месото, меленото месо и месните преработки се обележани со ознака во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.;

- За време на целиот произведен процес месото, меленото месо и месните преработки се јасно обележани, транспортирани и складирани одвоено од месо, мелено месо и подготовки од месо кои не е дозволено да се испорачува надвор од заштитната зона.

(6) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени од во став (5) на овој член .

(7) По исклучок од став (1) на овој член, месо, мелено месо или подготовки од месо добиено од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет доколку е добиено пред повеќе од 30 дена, истото е посебно обележано и ги исполнува другите барања согласно оваа програма.

Член 22

Мерки кои се однесуваат на производи од месо произведени во заштитната зона

(1) Неможе да се стават во промет производи од месо добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стават во промет производи од месо кои се третирани во согласност со Прилог 7 од оваа програма или кои се произведени од месо кое ги исполнува барањата од член 21 став (3) од оваа програма.

Член 23

Мерки кои се однесуваат на млеко и производи од млеко произведени во заштитната зона

(1) Неможе да се стави во промет млеко и производи од млеко добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет:

- Млеко и производи од млеко добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона и кои се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првична инфекција во заштитната зона и кои по производството се складирани и транспортирани одвоено од млекото и производите од млеко произведени по таа дата.

- Млеко и производи од млеко добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона кои во зависност од намената се подложени на третман во согласност со Прилог 7 од оваа програма. Барањата за биосигурносните мерки во објектите лоцирани во заштитната зона треба да се во согласност со став (4) на овој член. Барањата за биосигурносните мерки во објекти сместени надвор од заштитната зона треба да се во согласност со став (6) на овој член.

(3) Неможе да се стави во промет млеко и производи од млеко од животни од приемчиви видови произведени во објекти лоцирани во заштитната зона.

(4) По исклучок од став (3) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет млеко и производи од млеко преработени во објекти лоцирани во заштитната зона доколку:

- Објектите се под постојана и строга ветеринарна контрола;
- Млекото е произведено во согласност со став (2) на овој член односно сировото млеко е добиено од животни кои потекнуваат надвор од заштитната зона;

- За време на целиот произведен процес млекото е јасно обележано, транспортирано и складирано одвоено од сирово млеко и производи од сирово млеко кои не е дозволено да се испорачува надвор од заштитната зона;

- Транспортот на сировото млеко од одгледувалишта лоцирани надвор од заштитната зона до објектите се врши во возила кои се исчистени и дезинфицирани пред транспортирањето и кои по чистењето немале контакт со одгледувалишта во заштитната зона во кои се чуваат животни од приемчивите видови;

(5) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени во став (4) на овој член .

(6) Управата одобрува транспорт на сирово млеко од одгледувалишта лоцирани во заштитната зона во објекти лоцирани надвор од заштитната зона и преработување на тоа млеко доколку:

- Преработката на млекото е одобрено од надлежниот орган вклучувајќи ја и транспортната рута на млекото од одгледувалиштето до објектот;

- Транспортот се врши во возила исчистени и дезинфицирани пред почеток на транспортот. Возилата треба да бидат конструирани, одржувани и опремени на начин да нема истекување на млеко за време на транспортот и да биде оневозможена аеросолната дисперзија за време на натоварот и истоварот на млекото;

- Пред напуштањето на одгледувалиштето од каде се собира млекото, собирните цевки, гумите, бандажите од гумите, долните делови од возилото и истекувањата од млеко по возилото се исчистени и дезинфицирани. По последната дезинфекција и пред напуштањето на заштитната зона возилото не треба да има никоков контакт со одгледувалишта во заштитната зона каде се држат животни од приемчивите видови;

- Средствата за транспорт на млекото се наменети само за одредена географска или административна област, соодветно се обележани и може да се движат во друга област само по претходно чистење и дезинфекција под службен надзор.

(7) Неможе да се врши земање и транспорт на мостри од сирово млеко од животни од приемчиви видови од одгледувалишта лоцирани во заштитната зона во други лаборатории освен во Националната референтна лабораторија.

Член 24

Мерки кои се однесуваат на семе, јајце клетки и ембриони земени од животни од приемчиви видови во заштитната зона

(1) Неможе да се стави во промет семе, јајце клетки и ембриони добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет замрзнато семе, јајце клетки и ембриони кои се добиени и замрзнати најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првичната инфекција во заштитната зона.

(3) Замрзнатото семе земено по датумот на инфекција наведена во став (2) на овој член се складира одвоено и може да биде пуштено во употреба само доколку:

- Сите мерки кои се поврзани со жариштето на болеста Лигавка и шап се повлечени во согласност со член 32 од оваа програма;

- Сите животни кои се наоѓаат во центарот за добивање на семе за вештачко осеменување се клинички прегледани и серолошки испитани во согласност со Прилог 4 од оваа програма со цел да се утврди отсуството на инфекција во центарот за добивање на семе за вештачко осеменување; и

- Животното од кое е добиено семето за вештачко осеменување е серолошки тестирано со негативен резултат на антитела на вирусот на Лигавка и шап 28 дена по добивањето на семето.

Член 25

Мерки кои се однесуваат на ѓубре од животни од приемчиви видови во заштитната зона

(1) Неможе да се врши изнесувањето и транспортот на ѓубре од животни од одгледувалишта и објекти или средства за транспорт лоцирани во заштитната зона каде се држат животни од приемчивите видови.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши изнесување и транспорт на ѓубре добиено од животни од приемчивите видови од одгледувалиште лоцирано во заштитната зона до назначен објект за третирање на нус производи од животинско потекло во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство заради третирање или привремено складирање.

(3) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши изнесување на ѓубре добиено од животни од приемчивите видови од одгледувалишта лоцирани во заштитната зона каде не се применуваат мерките согласно член 3 и член 9 од оваа програма доколку:

- Целата количина на ѓубре е произведена најмалку 21 ден пред проценетиот датум за првична инфекција во заштитната зона. Ѓубрето треба да се расфрли на доволна одалеченост од одгледувалишта каде се држат животни од приемчивите видови и веднаш се меша со земјата; или

- Во случај на ѓубре од говеда или свињи:

а) Официјалниот ветеринар извршил преглед на сите животни на одгледувалиштето и го исклучил присуството на животни сомнителни на инфекција со вирусот на Лигавка и шап;

б) Целата количина на ѓубре е произведена најмалку 4 дена пред прегледот од официјалниот ветеринар од алинеја 1 на овој член; и

в) Ѓубрето е закопано на одредена локација во близина на одгледувалиштето од кое потекнува и на доволна одалеченост од други одгледувалишта каде се држат животни од приемчиви видови во заштитната зона.

(4) Секое изнесување на измет и ѓубре од одгледувалишта на кои се држат животни од приемчиви видови треба да биде под строг надзор на Управата за да се избегне ширењето на вирусот на Лигавка и шап. Транспортните средства кои се користат не смее да пропуштаат течности и задолжително се чистат и дезинфицираат после натоварот и пред напуштањето на одгледувалиштето под надзор на официјален ветеринар.

Член 26

Мерки кои се однесуваат на кожи од животни од приемчивите видови во заштитната зона

(1) Неможе да се стават во промет кожи од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од одгледувалишта во заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стават во промет кожи од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од одгледувалишта во заштитната зона доколку:

- Се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првична инфекција во заштитната зона и се складираани одвоено од кожата кои се произведени по тој датум, или

- Се третирани во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

Член 27

Мерки кои се однесуваат на волна од овци, влакна од преживари и свињи произведени во заштитната зона

(1) Неможе да се стави во промет волна од овци и влакна од преживари и свињи кои потекнуваат од одгледувалишта во заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет необработена волна и влакна доколку:

- Се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првична инфекција во заштитната зона и се складирали одвоено од волната и влакната кои се произведени по тој датум; или

- Се третирали во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

Член 28

Мерки кои се однесуваат на други производи од животинско потекло произведени во заштитната зона

(1) Неможе да се стават во промет производите од животинско потекло кои не се опфатени во членовите 21, 22, 23, 24, 25, 26 и 27 од оваа програма добиени од животни од приемливи видови кои потекнуваат од одгледувалишта во заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стават во промет производите од став (1) на овој член доколку:

- Се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првична инфекција во заштитната зона и се складирали и транспортирани одвоено од производите кои се произведени по тој датум; или

- Биле третирали во согласност со Прилог 7 од оваа програма; или

- Одредени производи (крв и производи од крв, свинска маст и обработени масти, храна и бисквити за кучиња и трофеи од чапункари) се третирали во согласност со соодветните прописи од областа на ветеринарното здравство; или

- Се производи кои не подлежат на понатамошен третман и содржат компоненти од животинско потекло кои биле подложени на третман со кој се уништува вирусот на Лигавка и шап или се добиени од животни кои не подлежат на ограничувања согласно прописите од оваа програма; или

- Се производи наменети за употреба во ин-витро дијагностика или лабораториски реагенси.

Член 29

Мерки кои се однесуваат на добиточна храна, силажа, сено и слама произведени во заштитната зона

(1) Неможе да се стави во промет добиточна храна, силажа, сено и слама кои потекнуваат од заштитната зона.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет добиточна храна, силажа, сено и слама доколку:

- Произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првична инфекција во заштитната зона и се складирали и транспортирани одвоено од добиточната храна, силажа, сено и слама кои се произведени по тој датум; или

- Наменети се за употреба во заштитната зона по добиено одобрување од надлежниот орган; или

- Произведени се на одгледувалишта каде не се држат животни од приемчиви видови; или

- Произведени се во објекти во кои не се држат животни од приемчиви видови и се снабдуваат со сировини од одгледувалишта каде не се држат животни од приемчивите видови или од одгледувалишта лоцирани надвор од заштитната зона.

(3) По исклучок на став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет силажа и слама кои се произведени на одгледувалишта на кои се држат животни од приемчиви видови и кои се во

(4) согласност со Прилог 7 од оваа програма.

Член 30

Дозволување на отстапки и дополнителни сертификати

(1) Исклучоците кои се однесуваат на прометот од членовите 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 и 29 на оваа програма треба да бидат пропратени со дополнителен сертификат издаден од официјалниот ветеринар.

Член 31

Дополнителни мерки

Во дополнение на мерките кои се применуваат во заштитната зона, Управата може да превземе дополнителни мерки за кои смета дека се неопходни. Превземените мерки треба да бидат соодветни да го спречат ширењето на вирусот на Лигавка и шап имајќи ги предвид посебните епидемиолошки, комерцијалните и социјалните прилики како и начинот на држење на животните кој преовладува во заразениот регион. Управата го информира министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство за превземените дополнителни мерки.

Член 32

Времетраење на мерките кои се применуваат во заштитната зона

(1) Мерките во заштитната зона се применуваат додека не се исполнети следните барања:

- Поминати се најмалку 15 дена од убивањето и нештетно одстранување на животните од приемчивите видови на одгледувалиштата од член 9 став (1) од оваа програма,

- Извршено е чистење и дезинфекција на одгледувалиштето во согласност со член 10 од оваа програма,

- Извршен е надзор со негативен резултат на сите одгледувалишта каде се држат животни од приемчиви видови во заштитната зона. Надзорот се изведува со цел да се докаже отсуство на болеста при што животните треба да бидат клинички прегледани вклучително и дијагностички тестирани во согласност со Прилог 4 од оваа програма.

(2) По престанокот на важење на мерките во заштитната зона, започнуваат да важат мерките кои се применуваат во зоната на надзор во времетраење од најмалку 15 дена. Престанокот на важење на овие мерки е во согласност со член 40 од оваа програма.

Член 33

Мерки кои се применуваат во одгледувалишта во зоната на надзор

(1) Во одгледувалиштата во зоната под надзор се применуваат мерките утврдени во член 18 став (1) од оваа програма.

(2) По исклучок од член 18 став (1) алинеја 3 од оваа програма и доколку во зоната на надзор нема кланици или бројот на кланици е недоволен, по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши транспорт на животни од приемчиви видови под официјален надзор од одгледувалишта од зоната на надзор, до кланици кои се лоцирани надвор од зоната на надзор заради колење непосредно по пристигнувањето доколку:

- Податоците кои се водат согласно член 18 став (1) од оваа програма се прегледани од официјалниот ветеринар и епидемиолошката ситуација на одгледувалиштето не индицира никаков сомнеж на инфекција или контаминација со вирусот на Лигавка и шап; и

- Сите животни од приемчиви видови на одгледувалиштето биле прегледани од официјалниот ветеринар со негативен резултат; и

- Репрезентативен број на животни, имајќи ги предвид статистичките показатели од Прилог 4 од оваа програма биле дијагностички испитани за да го поддржат клиничкиот преглед и да се исклучи присуството или сомнежот на клинички инфицирани животни; и

- Кланицата е одобрена за таа намена од Управата и се наоѓа што е можно поблизу до зоната на надзор; и

- Месото добиено од тие животни се третира во согласност со член 35 од оваа програма.

Член 34

Движење на животните од приемчиви видови во зоната на надзор

(1) Неможе да се врши изнесувањето на животни од приемчиви видови од одгледувалиштата во зоната на надзор.

(2) По исклучок од став (1) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши изнесување на животни во следниве случаи:

- Поминале најмалку 15 дена од последното жариште во заштитната зона по што животните може да се водат на паша во рамките на зоната на надзор, при што животните не треба да дојдат во контакт со други животни од приемчиви видови;

- Заради испраќање под официјален надзор на колење во кланици лоцирани во зоната на надзор;

- Заради транспортирање во согласност со член 33 став (2) од оваа програма;

- Заради транспортирање во согласност со член 20 од став (2), точка 1 и 2 од оваа програма ;

(3) Движењето на животни од од став (2) алинеја 1 на овој член може да биде одобрено по извршениот преглед од страна на официјалниот ветеринар на сите животни од приемчиви видови на одгледувалиштето вклучувајќи и тестирање во согласност со Прилог 4 од оваа програма со кое се исклучува присуството на животни сомнителни на инфекција или контаминација.

(4) Движењето на животни од член 33 став (2) алинеја 2 од оваа програма може да биде одобрено само после спроведување на мерките од член 33 став (2) утврдени алинеии 1 и 2 од оваа програма со задоволителни резултати.

(5) Управата за ветеринарство без одложување ги иследува животните од приемчиви видови кои биле изнесени од зоната на надзор во период од најмалку 21 ден пред

проценетата дата на првичната инфекција на одгледувалиштето во зоната на надзор и ќе ги информира надлежните органи на земјите увознички за резултатите од иследувањето.

Член 35

Мерки кои се однесуваат на месо и подготовки од месо од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната на надзор

(1) Неможе да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната на надзор.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо доколку се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првичната инфекција во зоната на надзор и кои по производството се складирали и транспортирани одвоено од месото произведено по таа дата. Истото треба да е обележано во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство и на начин лесно да се разликува од месото кое не е дозволено да се испорачува надвор од заштитната зона.

(3) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет месо, мелено месо и подготовки од месо кои се добиени од животни кои биле транспортирани до кланица согласно барањата утврдени во член 33 став (2) алинеи 1, 2, 3, 4 и 5 од оваа програма. Добиеното месо од овие животни треба да се третира во согласност со став (6) на овој член.

(4) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стават во промет подготовки од месо добиени од месо од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната на надзор доколку месото било обележано во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство и транспортирано под официјален надзор до назначен објект каде било третирано во согласност со Прилог 7 од оваа програма.

(5) Неможе да се стави во промет месо, мелено месо, подготовки од месо и производи од месо добиени од животни од приемчиви видови произведени во објекти лоцирани во зоната на надзор.

(6) По исклучок од став (5) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет месо, мелено месо и преработки од месо кои се произведени во објекти лоцирани во зоната на надзор доколку:

- Објектите се под постојана и строга ветеринарна контрола;

- Во објектот се преработува само месо, мелено месо или подготовки од месо од животни во согласност со став (3) на овој член и кое е третирано во согласност со Прилог 7 од оваа програма или се добиени од животни кои се одгледувани и заклани надвор од зоната на надзор или добиено од животни кои се транспортирани во согласност со член 20 став (2) со точка 2 од оваа програма .

- Месото, меленото месо и подготовките од месо треба да бидат јасно обележани во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство;

- За време на целиот производен процес месото, меленото месо и подготовките од месо се јасно обележани, транспортирани и складирали одвоено од месото, меленото месо и подготовки од месо кои не е дозволено да се испорачува надвор од зоната на надзор.

(7) По исклучок од став (5) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се стават во промет производи од месо произведени во објекти лоцирани во зоната на надзор кои се обележани во согласност со одредбите од став (4) на овој член или се произведени од месо во согласност со став (6) на овој член.

(8) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени во ставови (6) и (7) на овој член.

(9) По исклучок од став (1) на овој член може да се одобри посебна ознака за ставање во промет на месо, мелено месо или преработки од месо добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната на надзор кое е добиено пред повеќе од 30 дена.

Член 36

Мерки кои се однесуваат на млеко и производи од млеко добиени од животни од приемчиви видови произведено во зоната на надзор

(1) Неможе да се стави во промет млеко и производи од млеко добиено од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната на надзор.

(2) По исклучок од став (1) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет млеко и производи од млеко доколку се произведени најмалку 21 ден пред проценетиот датум на првичната инфекција во зоната на надзор и кои по производството се складираани и транспортирани одвоено од млекото произведено по таа дата.

(3) По исклучок од став (1) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет млеко и производи од млеко добиени од животни од приемчивите видови кои потекнуваат од зоната на надзор кои биле третирани во согласност со Прилог 7 од оваа програма. Третманот треба да биде во согласност со одредбите и да се врши во објектите од став (5) на овој член. Доколку во зоната на надзор нема таков објект, третманот треба да се врши во објект надвор од заштитната зона или зоната на надзор кој е назначен од Управата.

(4) Неможе да се стави во промет млеко и производи од млеко добиено од животни од приемчиви видови произведени во објекти лоцирани во зоната на надзор.

(5) По исклучок од став (4) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет млеко и производи од млеко кои се подготвени во објекти лоцирани во зоната на надзор доколку:

- Објектите се под постојана и строга ветеринарна контрола;
- Во објектот се преработува само млеко кое е во согласност со став (3) на овој член или е добиено од животни надвор од зоната на надзор и заштитната зона;
- За време на целиот произведен процес млекото треба да биде јасно обележано. Транспортот и складирањето треба да биде одвоено од млекото и производите од млеко кои не се дозволени да се испорачуваат надвор од зоната под надзор;
- Транспортот на сировото млеко од одгледувалишта лоцирани надвор од заштитната зона и зоната на надзор до објектите треба да се врши во возила кои се чистени и дезинфицирани пред транспортот и кои немале понатамошен контакт со одгледувалишта од заштитната зона и зоната на надзор во кои се чуваат животни од приемчивите видови.

(6) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени во став (5) од овој член.

(7) Транспортот и последователната преработка на сировото млеко од одгледувалишта лоцирани во зоната на надзор до објекти лоцирани надвор од заштитната зона и зоната на надзор треба да се врши доколку се исполнети следниве барања:

- Преработката е одобрена од Управата. Одобрувањето треба да содржи инструкции за начинот и патот по кој се врши транспортот до одредениот објект;
- Транспортот се врши во возила кои се чистени и дезинфицирани пред да отпочне транспортот, кои се конструирани и одржувани на начин да нема истекување на млеко за време на транспортот и кои се опремени така да е одбегната аеросолната дисперзија за време на натовар и истовар на млекото;

- Пред напуштањето на одгледувалиштето од каде се собира млекото, собирните цевки, гумите, бандажите од гумите, долните делови од возилото и истекувањата од млеко по возилото се исчистени и дезинфицирани. По последната дезинфекција и пред напуштањето на заштитната зона возилото не треба да има никоков контакт со одгледувалишта во заштитната зона каде се држат животни од приемчивите видови;

- Средствата за транспорт на млекото се наменети само за одредена географска или административна област, соодветно се обележани и може да се движат во друга област само по претходно чистење и дезинфекција под службен надзор.

(8) Земањето и транспорт на мостри од сирово млеко од животни од приемчиви видови од одгледувалишта лоцирани во зоната на надзор во други лаборатории освен во Националната референтна лабораторија може да се врши само по претходно одобрување од Управата при што треба да се води сметка за оневозможување на евентуално ширење на вирусот на Лигавка и шап.

Член 37

Мерки кои се однесуваат на транспорт и дистрибуција на ѓубре од животни од приемчиви видови произведено во зоната на надзор

(1) Неможе да се врши изнесување и транспорт на ѓубре од одгледувалишта и објекти (кланици, гранични премини или средства за транспорт) во кои се чуваат животни од приемчиви видови кои се лоцирани во зоната на надзор.

(2) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши транспорт на ѓубре со транспортни средства кои се темелно исчистени и дезинфицирани пред и по транспортот до одредени места во зоната на надзор кои се на доволна оддалеченост од одгледувалишта каде се чуваат животни од приемчивите видови доколку се исполнети барем едно од следниве барања:

- Официјалниот ветеринар извршил преглед на сите животни на одгледувалиштето и го исклучил присуството на животни сомнителни на инфекција со вирусот на Лигавка и шап и ѓубрето е инкорпорирани во земја на одредена локација во близина на одгледувалиштето од кое потекнува и на доволна оддалеченост од други одгледувалишта каде се држат животни од приемчиви видови во зоната на надзор; или

- Официјалниот ветеринар извршил клинички преглед на сите животни на одгледувалиштето со негативен резултат и ѓубрето е закопано во земја; или

- Ѓубрето подлежи на барањата од член 25 став (2) од оваа програма.

Член 38

Мерки кои се иднесуваат други животински производи произведени во зоната на надзор

Ставањето во промет на други производи од животинско потекло различни од наведените во членовите 35, 36 и 37 од оваа програма треба да биде во согласност со барањата утврдени во членовите 24, 25, 26, 27 и 28 од оваа програма.

Член 39

Дополнителни мерки

Покрај мерките утврдени во членовите 33, 34, 35, 36, 37 и 38 од оваа програма, Управата може да превземе дополнителни мерки доколку тоа е неопходно и соодветно за задржување на вирусот на болеста Лигавка и шап имајќи ги особено во предвид епидемиолошките услови на држење на животните, комерцијалните и социјалните услови кои се присутни во заразената област. Движењето на коњите треба да биде во согласност со Прилог 12 од оваа програма.

Член 40

Времетраење на мерките кои се применуваат во зоната за надзор

Мерките во зоната на надзор се применуваат се додека не се исполнат следните барања:

- Поминале најмалу 30 дена од последното убивање или нештетно одстранување на приемчиви животни од одгледувалиштата со позитивен случај на Лигавка и шап или извршеното завршно чистење и дезинфекција на одгледувалиштето.
- Исполнети се барањата наведени во член 32 од оваа програма.
- Извршените истражувања се со негативен резултат. Истражувањето се врши со цел да се потврди отсуството на инфекција во зоната на надзор во согласност со критериумите утврдени во Прилог 4 од оваа програма.

РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА

Член 41

Регионализирање

(1) Доколку и покрај мерките кои се превземаат во согласност со оваа програма, вирусот на Лигавка и шап продолжи да се шири како и во случаи кога се применува итна вакцинација, Управата ќе изврши регионализација на територијата на Република Македонија на една или повеќе слободни или зони под ограничување.

(2) Пред воспоставувањето на зоните Управата врши темелна епидемиолошка проценка на состојбата при што особено внимание се обраќа на проценка на можното време и веројатната локација за внесување, начинот на ширење и веројатниот временски период потребен за искоренување на вирусот на болеста Лигавка и шап.

(3) Зоната под ограничување треба да биде формирана врз основа на административни граници или географските бариери. Најмала географска единица при регионализацијата може да биде општина односно епизоотиолошка единица. Големината на зоните под ограничување ќе зависи од резултатите од епидемиолошката проценка.

Член 42

Мерки кои се применуваат во зоните под ограничување

(1) Во случај на воспоставување на регионализација, Управата ги применува следниве мерки:

- Контрола на движењето и транспортот на животни од приемчиви видови и производи од животинско потекло како и контрола на движењето на транспортни средства кои се потенцијален преносител на вирусот на Лигавка и шап во зоната под ограничување;

- Следење и обележување во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство на месото, сировото млеко и други производи за кои не е дозволено изнесување од зоната под ограничување.

- Дополнително сертифицирање на движењето на животни и производи од животинско потекло кои се дозволени за изнесување од зоната под ограничување и кои се наменети за човечка исхрана во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

(2) Животните од приемчиви видови кои во периодот од проценетиот датум на првична инфекција до датумот на воспоставувањето на регионализацијата биле изнесени од зоната под ограничување треба да бидат лоцирани и изолирани под официјален надзор се додека можната инфекција или контаминација не бидат официјално исклучени.

(3) Месо и сирово млеко и производи од сирово млеко добиено од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната под рестрикција кои се произведени и изнесени од зоната под рестрикција во периодот од проценетиот датум на првична инфекција до датумот на воспоставувањето на регионализацијата треба да бидат лоцирани и третирани во согласност со Прилог 7 од оваа програма или задржани под официјален надзор се додека евентуалната контаминација со вирусот на Лигавка и шап не биде официјално исклучена. Доколку таквото месо, сирово млеко или производи од сирово млеко биле извезени од Република Македонија, Управата за тоа го известува надлежниот орган на земјата извозничка.

(4) Управата може да донесе посебни мерки во однос на обележување на производите добиени од животни од приемчиви видови кои потекнуваат од зоната под ограничување и не се наменети за ставање во промет надвор од зоната под ограничување во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

Член 43

Идентификација на животни од приемчиви видови

Без оглед на прописите од областа на ветеринарното здравство во однос на идентификација и регистрација на животните од видовите на говеда, овци и кози и свињи, Управата во случај на појава на жариште на Лигавка и шап треба да обезбеди дека животните од приемчиви видови може да го напуштат одгледувалиштето на кое се држат само доколку животните се идентифицирани на начин со кој се овозможува брзо следење на нивното движење и одгледувалиште од кое потекнуваат или од кое доаѓаат. Во случаите во согласност со член 13 став (1) и член 14 став (1) од оваа програма, Управата може во посебни случаи и во согласност со здравствената состојба да утврди друг начин на брзо следење на движењето на животните и одредување на одгледувалиштето од кое потекнуваат или од кое доаѓаат.

Член 44

Контрола на движењето во случај на жариште на болеста Лигавка и шап

(1) Заради контрола на движењето на животните, во зоната под рестрикција, Управата треба да обезбеди:

- Сопственикот на барање на официјалниот ветеринар да ги даде сите информации во согласност со Прилог 11 кој е составен дел на оваа програма и кои се однесуваат на животните кои влегуваат или излегуваат од одгледувалиштето.

- Лицата кои учествуваат во транспортот или прометот на животните од приемчивите видови на барање на официјалниот ветеринар да ги дадат сите информации во согласност со Прилог 11 од оваа програма кои се однесуваат на движењето на тие животни.

(2) Мерките утврдени во став (1) од овој член може да се применат и во дел или во целата слободна зона.

ВАКЦИНАЦИЈА

Член 45

Општи одредби

(1) Вакцини и хиперимуни серуми против Лигавка и шап се употребуваат само во случаи предвидени со оваа програма.

(2) Производството, чувањето, набавката, дистрибуцијата и продажбата на вакцини против Лигавка и шап се врши само под официјален надзор.

(3) Маркетингот на вакцини против Лигавка и шап може да се врши под надзор на Управата и во согласност со прописите од областа ветеринарното здравство.

(4) Вакцините против Лигавка и шап може да се употребуваат за други цели освен за индуцирање на активна имуност против болеста, како на пример лабораториски испитувања, научни истражувања или тестирање на вакцини само во соодветни биосигурносни мерки и по претходно одобрување од Управата.

(5) Вакцинација ќе се спроведе врз основа на предлог од Управата, после извршена проценка на ризикот, имајќи ги предвид особените епидемиолошки околности, можното влијание на трговијата и извозот, меѓународните искуства, логистички аранжмани и типови на вакцини кои се комерцијално достапни.

Член 46

Итна вакцинација

(1) Итна вакцинација може да се примени само во следниве случаи:

- Постојат потврдени жариштата на Лигавка и шап и болеста се заканува широко да се распространи низ земјата;

- Постои висок ризик за ширење на болеста во други земји поради географските или метеоролошките прилики кои преовладуваат во однос на потврдените жаришта;

- Други земји се во ризик од болеста поради епидемиолошки релевантни контакти помеѓу одгледувалишта на нивната територија и одгледувалишта каде има потврдени жаришта на болеста;

- Република Македонија е во ризик поради географските или метеоролошките прилики кои преовладуваат во однос на потврдените жаришта во соседна земја.

(2) Управата подготвува план за спроведување итна вакцинација кој ги содржи најмалку следниве информации:

- Границите на регионот или регионите во кој ќе се спроведе итната вакцинација;

- Видовите и староста на животните кои се вакцинираат;

- Времетраење на кампањата за вакцинирање;

- Мерките за контрола на движењето кои се применуваат кај вакцинираните или невакцинираните животни од приемчиви видови и нивните производи;

- Дополнителната и постојана идентификација и регистрација на вакцинираните животни во согласност со член 43 од оваа програма;

- Други соодветни мерки.

(3) Вакцинацијата треба да се изведе во согласност со член 47 од оваа програма без оглед дали вакцинираните животни потоа треба да се заколат или треба да останат живи.

(4) Управата подготвува програма за информирање на јавноста за безбедноста на месото, млекото, и млечните производи за човечка исхрана кои потекнуваат од вакцинираните животни.

Член 47

Заштитна вакцинација

(1) Доколку се применува заштитна вакцинација, Управата треба да обезбеди дека:

- Заштитната вакцинација се врши во зона која е одредена согласно член 41 од оваа програма.

- Заштитната вакцинација се врши несметано и во строги хигиенски и биосигурносни прилики за да се одбегне ширењето на вирусот на болеста Лигавка и шап;

- Сите мерки кои се применуваат во вакциналната зона треба да се изведуваат без оглед на мерките од оваа програма;

- Доколку зоната во која се врши заштитна вакцинација вклучува делови или цела заштитна зона или зона под надзор, мерките кои се применуваат во заштитната зона или зоната на надзор согласно оваа програма треба да се применуваат и во делот на зоната каде се применува заштитната вакцинација се додека овие мерки не престанат да важат. По престанокот на важење на овие мерки, во зоната во која се врши заштитна вакцинација се применуваат мерките согласно членовите 49, 50, 51, 52 и 53 од оваа програма.

(2) Околу зоната во која се врши заштитна вакцинација се формира регион во кој се врши надзор (зона под надзор согласно одредбите на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ) со ширина од најмалку 10 км. од надворешните граници на зоната каде се применува заштитна вакцинација. Во оваа зона:

- Вакцинацијата е забранета;

- Се врши интензивен надзор;

- Движењето на животни од приемчиви видови е под контрола на Управата;

(3) Мерките од став (1) и (2) на овој член се применуваат се додека повторно не се воспостави статус слободен од болеста и инфекција во согласност со член 56 од оваа програма.

Член 48

Супресивна вакцинација

Супресивната вакцинација може да се врши само во заштитната зона и на јасно идентифицирани одгледувалишта во кои по потврдувањето на болеста ќе бидат спроведени мерките согласно член 9 од оваа програма. Во таков случај убивањето на животните може да биде одложено се додека не се исполнат условите во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство и член 9 став (1) алинеја 5 оваа програма. Во заштитната зона треба да се применуваат мерките согласно член 17 од оваа програма.

Член 49

Мерки кои се применуваат во зоната на вакцинирање во период од почеток до истекот на 30 дена по комплетирањето на вакцинацијата (Фаза 1)

(1) Во зоната во која се применува вакцинацијата се применуваат мерките утврдени со ставовите (2), (3), (4), (5), (6) и (7) на овој член во период кој започнува со примената на вакцинација до истекот на најмалку 30 дена по комплетирањето на вакцинацијата.

(2) Неможе да се врши движење на живи животни помеѓу одгледувалишта во зоната во кој се применува вакцинацијата и изнесување на живи животни од зоната во која се применува вакцинацијата.

(3) По исклучок од став (2) на овој член, по извршениот клинички преглед на животните и прегледот на одгледувалиштата од кои потекнуваат или од кои се изнесуваат, по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши транспорт на тие животни директно до кланица заради колење веднаш по пристигнувањето. Кланицата треба да биде лоцирана во зоната во која се врши вакцинација или во непосредна близина и да биде посебно одобрена од Управата за таа намена.

(4) Месото кое е добиено од вакцинирани животни кои се заклани во периодот назначен во став (1) од овој член треба да биде обележано согласно прописите од областа на ветеринарното здравство. Месото треба да биде складирано и транспортирано одвоено од месо кое нема таква ознака, и понатаму транспортирано во запечатени контејнери до објект одобрен од Управата во кој ќе биде третиран согласно Прилог 7 од оваа програма.

(5) Млекото и млечни производи добиени од вакцинирани животни може да се пуштат во промет во зоната во која се врши вакцинација и надвор од таа зона доколку без оглед дали се користи за човечка исхрана или не биле третирани во согласност со Прилог 7 од оваа програма. Третманот треба да биде во објекти кои се наоѓаат во зоната во која се врши вакцинација или доколку нема такви објекти надвор од зоната. Транспортот до објектот треба да се врши согласно со став (8) од овој член.

(6) Објектите од ставот (5) од овој член треба да ги исполнуваат следните барања:

- Да бидат под постојана и строга ветеринарна контрола;
- Млекото кое се употребува во објектот треба да биде во согласност со став (5) на овој член или да биде добиено од животни кои потекнуваат надвор од зоната каде се врши вакцинација;

- За време на целиот производен процес млекото треба да биде јасно идентификувано и транспортирано и складирано одвоено од сирово млеко и производи од сирово млеко кои не се предвидени за испорака надвор од зоната во која се врши вакцинација;

- Транспортот на сировото млеко од одгледувалишта лоцирани надвор од зоната во која се врши вакцинација до објектите треба да се врши во возила кои се чистени и дезинфицирани пред транспортирањето и кои немале следен контакт со одгледувалишта во кои се чуваат животни од приемчивите видови .

(7) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени во ставот (6) од овој член.

(8) Транспортот на сировото млеко од одгледувалишта лоцирани во зоната каде се врши вакцинација до објекти лоцирани надвор од таа зона и преработката на млекото треба да се врши согласно со следниве барања:

- Преработката е одобрена од Управата;
- Одобрувањето треба да содржи инструкции за начинот и патот по кој се врши транспортот до одредениот објект;

- Транспортот се врши во возила кои се чистени и дезинфицирани пред да отпочне транспортот, кои се конструирани и одржувани на начин да нема истекување на млеко за

време на транспортот и кои се опремени така да е одбегната аеросолната дисперзија за време на натовар и истовар на млекото;

- Пред напуштањето на одгледувалиштето од каде се собира млекото, собирните цевки, гумите, бандажите од гумите, долните делови од возилото и истекувањата од млеко по возилото се исчистени и дезинфицирани. По последната дезинфекција и пред напуштањето на зоната каде се врши вакцинацијата на животните, возилото не треба да има никаков контакт со други одгледувалишта во зоната каде се држат животни од приемчивите видови;

- Средствата за транспорт на млекото се наменети само за одредена географска или административна област, соодветно се обележани и може да се движат во друга област само по претходно чистење и дезинфекција под службен надзор.

(9) Неможе да се врши земање и транспорт на мостри од сирово млеко од животни од приемчиви видови од одгледувалишта лоцирани во зоната каде се врши вакцинација во други лаборатории освен во Националната референтна лабораторија.

(10) Не може да се врши земање на семе за вештачко осеменување од животни од приемчивите видови кои се држат во центри за репродукција и вештачко осеменување лоцирани во зоната каде се врши вакцинација.

(11) По исклучок од став (10) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши земање на семе за вештачко осеменување во центри кои се лоцирани во зоната каде се врши вакцинирање доколку се исполнети следните барања:

1. Семето за вештачко осеменување кое е добиено во текот на периодот наведен во ставот (1) на овој член се чува одвоено најмалку 30 дена, и

2. Пред испорака на семето:

- Животното донатор не било вакцинирано и се исполнети барањата утврдени во член 24, став (3), алинеи 2 и 3 од оваа програма; или

- Животното донатор било вакцинирано после извршеното тестирање на антигелата против вирусот на Лигавка и шап со негативен резултат; и

- Сите животни од приемчивите видови кои се присутни во центарот за репродукција и вештачко осеменување се тестирани со негативен резултат на присуство на вирусот или негов геном или со одобрен тест за одредување на антигелата на неструктурни протеини кој се извршува на крај на периодот предвиден за карантин за семе за вештачко осеменување; и

- Семето за вештачко осеменување ги исполнува соодветните услови од прописите од областа на ветеринарното здравство.

(12) Неможе да се врши добивање на јајце клетки и ембриони од животни од приемчиви видови.

(13) Ставањето во промет на други производи од животинско потекло освен семе за вештачко осеменување, јајце клетки и ембрија треба да биде согласно одредбите од членовите 26, 27, 28 и 37 од оваа програма.

Член 50

Мерки кои се применуваат во зоната во која се врши вакцинација од започнувањето со итната вакцинација до завршување на надзорот и класификација на одгледувалиштата (Фаза 2)

(1) Во периодот кој започнува најмалку 30 дена после завршувањето на итната вакцинација и трае до завршувањето на мерките согласно членовите 51 и 52 од оваа програма во зоната во која се врши вакцинација треба да се применуваат следните мерки:

(2) Неможе да се врши движење на живи животни помеѓу одгледувалишта во зоната во кој се применува вакцинација и изнесување на живи животни од зоната во која се применува вакцинација.

(3) По исклучок од став (1) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши транспорт на животни од приемчиви видови кои потекнуваат од одгледувалишта класифицирани согласно член 52 став (6) од оваа програма директно на колење во кланица која е сместена во зоната каде се врши вакцинација или надвор од таа зона доколку се исполнети следните барања:

- За време на транспортот и во кланицата животните не дошле во контакт со други животни од приемчивите видови;

- Животните се пропратени со сертификат со кој се потврдува дека сите животни од приемчивите видови на одгледувалиштето од кое потекнуваат биле испитани согласно член 51 став (2) од оваа програма;

- Транспортните средства биле исчистени и дезинфицирани пред и после транспортот. Времето и датумот на чистење и дезинфекција треба да бидат забележани во патниот дневник на транспортното средство;

- Дваесет и четири часа пред колењето животните биле прегледани во кланицата, при што особено внимание се посветува на промени на устата и чапунките и не биле забележани знаци на заболување.

(4) Месо со исклучок на изнутрици добиени од вакцинирани големи и мали преживари во периодот наведен во ставот (1) на овој член може да се пушти во промет во зоната во која се спроведува вакцинација и надвор од оваа зона доколку се исполнети следните барања:

- Објектот е под постојана и строга ветеринарна контрола;

- Во објектот се преработува само месо кое е третирано во согласност со Прилог 7 од оваа програма или месо добиено од животни кои се одгледани и заклани надвор од зоната во која се применува вакцинацијата.

- Месото е означено во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

- За време на целиот произведен процес месото треба да биде јасно идентификувано и транспортирано и складирано одвоено од месото кое е со различен здравствен статус.

(5) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени во ставот (4) од овој член.

(6) Месото добиено од вакцинирани свињи заклани во периодот наведен во став (1) од овој член треба да биде означено во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство, да се чува и транспортира одвоено од месото кое не е така означено и понатаму да се транспортира во запечатени контејнери до објект одобрен од Управата во кој ќе биде третирано согласно Прилог 7 од оваа програма.

(7) Млекото и производите од млеко добиени од вакцинирани животни може да се пуштат во промет во зоната во која се применува вакцинацијата и надвор од неа доколку во зависност од намената биде третирана согласно Прилог 7 од оваа програма. Третманот треба да се врши во објекти кои се лоцирани во зоната во која се применува вакцинацијата или надвор од неа и во согласност со одредбите од член 49 ставови (5), (6), (7) и (8) од оваа програма.

(8) Добивањето на семе за вештачко осеменување, јајни клетки и ембрија од животни од приемчивите видови треба да се врши согласно одредбите утврдени во член 49 ставови (10) и (11) од оваа програма.

(9) Ставањето во промет на други производи од животинско потекло освен семе за вештачко осеменување, јајце клетки и ембриони треба да биде согласно одредбите од членовите 26, 27, 28 и 37 од оваа програма.

Член 51

Клинички и серолошки преглед во зоната за вакцинација (Фаза 2-А)

(1) Во периодот кој започнува најмалку 30 дена после завршувањето на итната вакцинација и трае до завршувањето на клиничкиот и серолошкиот надзор треба да се применуваат мерките наведени во ставовите (2) и (3) на овој член.

(2) Спроведување на надзор со цел идентификација на стадата со приемчиви видови кои имале контакт со вирусот на Лигавка и шап без да покажуваат клинички знаци на болеста. Надзорот вклучува и клинички преглед на сите животни од приемчивите видови во сите стада во зоната во која се применува вакцинација, вклучително и лабораториско тестирање во согласност со ставот (3) на овој член .

(3) Лабораториско тестирање кое се изведува со користење на тестови во согласност со критериумите за дијагностички тестови наведени во Прилог 10 од оваа програма и во согласност со едно од следните барања:

- Тестирање на инфекција со вирусот Лигавка и шап со тест на антителата на неструктурни протеини на вирусот на Лигавка и шап или со друг одобрен метод во согласност со критериумите наведени во Прилог 4 од оваа програма. Доколку се користат и контролни животни, треба да се исполнат барањата за повторно населување на инфицираните одгледувалишта во согласност со Прилог 6 од оваа програма.

- Тестирање на антитела на неструктурални протеини на вирусот на Лигавка и шап кое се спроведува на мостри земени од сите вакцинирани животни на приемчиви видови и нивниот невакциниран подмладок во сите стада во зоната во која се применува вакцинација.

Член 52

Класификација на стадата во зоната во која се применува вакцинација (Фаза 2-Б)

(1) Одгледувалиштата во кои се држат животни од приемчивите видови се класифицираат врз основа на резултатите од надзорот од член 51 од оваа програма и критериумите наведени во Прилог 2 од оваа програма.

(2) Одгледувалиштата во зоната во која се применува вакцинација треба да ги исполнат барањата утврдени во ставовите (3), (4) и (5) на овој член .

(3) Во одгледувалиштата каде имало најмалку едно животно од приемчиви видови кај кое болеста е потврдена во согласност со критериумите наведени во Прилог 2 од оваа програма се применуваат мерките утврдени во член 9 и член 17 од оваа програма.

(4) Во одгледувалиштата во кои има најмалку едно животно од приемчиви видови кои се сомнителни на инфекција поради претходен контакт со вирусот на Лигавка и шап но каде по извршеното тестирање на сите животни од приемчивите видови присутни на одгледувалиштето било потврдено отсуството на циркулација на вирусот се применуваат најмалку следните мерки:

1. Животните од приемчивите видови треба да бидат убиени и нештетно одстранети; или

2. Животните да бидат класифицирани и

- Животните кои дале позитивен резултат на барем еден од одобрените тестови согласно член 51, став (3) од оваа програма треба да бидат убиени и нештетно одстранети, и

- Останатите животни од приемчиви видови треба да бидат заклани под услови утврдени од Управата.

3. Чистење и дезинфекција на одгледувалиштата во согласност со член 10 од оваа програма.

4. Повторно населување во согласност со Прилог 6 од оваа програма.

(5) Производите добиени од животни од приемчиви видови во периодот наведен во член 51, став (1) од оваа програма треба да ги исполнат следните барања:

- Месото од преживари добиено од животни од став (4) на овој член треба да се третира согласно член 50, став (4) од оваа програма;

- Месото од свињи добиено од животни од став (4) на овој член треба да се третира согласно член 50, став (6) од оваа програма;

- Млекото и производи од млеко добиено од животни од став (4) на овој член во зависност од нивната намена треба да биде третирано со еден од третманите утврдени во Прилог 7 од оваа програма и во согласност со одредбите од член 49, ставови (5), (6), (7) и (8) од оваа програма.

(6) Врз животните од приемчиви видови од одгледувалишта каде претходното или моменталното присуството на Лигавка и шап е официјално исклучено во согласност со член 51, став (3) од оваа програма треба да се применат мерките утврдени во член 53 од оваа програма.

Член 53

Мерки кои се применуваат во зоната во која се применува вакцинација во период од завршувањето на надзорот и класификацијата на одгледувалиштата до повторно воспоставување на статусот зона слободна од Лигавка и шап и слободна од инфекција со вирусот на Лигавка и шап (Фаза 3)

(1) По завршувањето на мерките предвидени во Фаза 2б во зоната во која се применува вакцинацијата се применуваат мерките утврдени во ставовите (2), (3), (4), (5) и (6) на овој член се до воспоставувањето на статус зона слободна од Лигавка и шап и слободна од инфекција со вирусот на Лигавка и шап.

(2) Движењето на животните од приемчиви видови помеѓу одгледувалишта во зоната во која се применува вакцинација може да се одвива само по претходно одобрување од страна на официјалниот ветеринар.

(3) Неможе да се врши изнесување на животни од приемчиви видови надвор од зоната во која се применува вакцинацијата, но доколку се исполнети барањата согласно член 50, став (3) од оваа програма во случај на директен транспорт до кланица заради колење веднаш по пристигнувањето може да врши изнесување на животните по претходно добиено одобрение од Управата.

(4) По исклучок од став (2) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата може да се врши транспорт на невакцинирани животни од приемчивите видови доколку се исполнети следните барања:

- Сите животни од приемчиви видови од одгледувалиштето биле клинички прегледани најмногу 24 часа пред натоварот и не покажувале клинички знаци на болеста, и

- Животните не го напуштиле одгледувалиштето најмалку 30 дена за кој период не е внесено ниту едно животно од приемчивите видови, и

- Одгледувалиштето не е сместено во заштитната или зоната под надзор; и

- На крајот од изолациониот период животните кои се транспортираат биле поединечно тестираны со негативен резултат со тест за детекција на антитела на Лигавка и шап или

серолошкиот надзор согласно Прилог 4 од оваа програма бил компетиран на одгледувалиштето без оглед на видовите на животни;

- Животните не биле изложени на извор на инфекција за време на транспортот.

(5) Неможе да се врши изнесување од одгледувалиштето на невакцинирани подмладок од вакцинирани мајки освен доколку се транспортираат до:

- Одгледувалишта во зоната во која се применува вакцинација со ист здравствен статус како одгледувалиштето од кое потекнуваат;

- Во кланица заради колење веднаш по пристигнувањето;

- Одгледувалиште назначено од Управата од каде ќе бидат пратени директно на колење;

- Било кое одгледувалиште, доколку пред напуштањето на одгледувалиштето биле тестирани со серолошки тест за детекција на антитела на Лигавка и шап.

(6) Месото добиено од невакцинирани животни од приемчиви видови може да биде пуштено во промет доколку се исполнети следните барања:

- Мерките утврдени во член 52, став (4) од оваа програма се компетираны во целата зона во која се применува вакцинацијата или животните се транспортирани до кланицата под барањата согласно со ставовите (3) и (4) алинеја 4 од овој член; и

- Објектот е под постојана и строга ветеринарна контрола;

- Во објектот се преработува само месо добиено од животни од алинеја 1 или од животни одгледани и/или заклани надвор од зоната во која се применува вакцинација или месо наведено во став (8) на овој член ;

- Месото е означено во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство;

- За време на целиот производствен процес месото е јасно означено и идентифицирано и се транспортира и складира одвоено од месото со различен здравствен статус согласно оваа програма.

(7) Месото добиено од вакцинирани животни од приемчиви видови или од невакцинираниот серопозитивен подмладок од вакцинирани мајки кои се заклани во периодот наведен во став (1) на овој член треба да бидат обележани согласно прописите од областа на ветеринарното здравство и да биде складирано и транспортирано одделно од другото месо. Транспортот на месото до објекти назначени од Управата заради третман во согласност со Прилог 7 од оваа програма треба да се врши во запечатени контејнери.

(8) По исклучок од став (7) на овој член по претходно добиено одобрение од Управата, месото и тримувани внатрешни органи добиени од вакцинирани големи и мали преживари или од нивниот подмладок кои е невакциниран и кои животни дале позитивен серолошки резултат може да се пуштат во промет доколку:

- Објектот е под постојана и строга ветеринарна контрола;

- Во објектот се преработува само месо невклучувајќи ги изнутриците кое се третираны во согласност со Прилог 7 од оваа програма или месо согласно став (6) на овој член или месо добиено од животни кои се одгледани и заклани надвор од зоната во која се применува вакцинацијата.

- Месото треба да биде обележано согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

- За време на целиот производствен процес месото е јасно означено и идентифицирано и се транспортира и складира одвоено од месото со различен здравствен статус согласно оваа програма.

(9) По исклучок од став (7) на овој член месото од вакцинирани свињи и нивниот подмладок кои не е вакциниран и кој дал позитивен резултат, кое е произведено во периодот кој започнува со почетокот на надзорот и завршува со компетирањето на мерките утврдени во член 52 од оваа програма во целата зона во која се применува

вакцинацијата и се додека не поминале најмалку три месеци од последното регистрирано жариште во зоната, а по претходно добиено одобрение од Управата може да се стави во промет во Република Македонија доколку:

- Објектот е под постојана и строга ветеринарна контрола;

- Во објектот се преработува само месо од животни кои потекнуваат од одгледувалишта кои ги исполнуваат барањата утврдени во член 52, став (6) од оваа програма или месо добиено од животни кои се одгледани и заклани надвор од зоната во која се применува вакцинацијата.

- Месото е обележано согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

- За време на целиот производствен процес месото е јасно означено и идентифицирано и се транспортира и складира одвоено од месото со различен здравствен статус согласно оваа програма.

(10) Официјалниот ветеринар ја потврдува исполнетоста на барањата утврдени со ставовите (6) и (8) од во овој член .

(11) По исклучок од став (8) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата може да се изврши означување на здравствениот статус со ознака која е различна од ознаката утврдена во став (8), алинеја 3 и став (9) алинеја 3 на овој член за месо, мелено месо и подготовки од месо од преживни животни кое не подлежи на третман согласно Прилог 7 од оваа програма, кои се наменети за во одреден регион од земјата.

(12) Млекото и производите од млеко добиени од вакцинирани животни може да се пуштат во промет во зоната во која се применува вакцинацијата и надвор од неа доколку во зависност од намената биде третирана согласно Прилог 7 од оваа програма. Третманот треба да се врши во објекти кои се лоцирани во зоната во која се применува вакцинацијата или надвор од неа и во согласност со одредбите од член 49, ставови (5), (6), и (7) од оваа програма.

(13) Земањето и транспорт на мостри од сирово млеко и преработка на млеко од животни од приемчиви видови од одгледувалишта лоцирани во зоната на надзор во други лаборатории освен во Националната референтна лабораторија може да се врши само по претходно добиено одобрение од Управата при што треба да се води сметка за оневозможување на евентуално ширење на вирусот на Лигавка и шап.

(14) Пуштањето во промет на производи од животинско потекло кои не се наведени во овој член треба да биде во согласност со барањата утврдени со членовите 26, 27, 28 и 37 од оваа програма.

ОБНОВУВАЊЕ НА СТАТУСОТ ПРЕД ПОЈАВА НА БОЛЕСТА

Член 54

Обновување на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со вирусот на Лигавка и шап

Обновување на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со Лигавка и шап може да се воспостави во согласност со барањата утврдени во член 55 и 56 од оваа програма.

Член 55

Обновување на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со вирусот на Лигавка и шап по ерадикација на болеста без примена на итна вакцинација

Територијата на Република Македонија или одреден регион од неа дефиниран со регионализацијата спроведена согласно член 41 од оваа програма ќе го обнови статусот слободна од Лигавка и шап и слободна од инфекција со Лигавка и шап по ерадикацијата на едно или повеќе жаришта без примена на вакцинација доколку се:

1. Извршени семерките утврдени во членовите 32 и 40 од оваа програма; и
2. Исполнето е најмалку едно од следните барања:

- Исполнети се соодветните барања во програмата за Лигавка и шап утврдени во Кодот за здравствена заштита на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ;

- Најмалку три месеци поминале од последното регистрирано жариште на болеста при што со клиничкиот и лабораторискиот надзор извршен во согласност со Прилог 4 од оваа програма е потврдено отсуство на инфекција со вирусот на Лигавка и шап во целата земја или во одреден регион од неа.

Член 56

Обновување на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со вирусот на Лигавка и шап по ерадикација на болеста со примена на вакцинација

Територијата на Република Македонија или одреден регион од неа дефиниран со регионализацијата спроведена согласно член 41 од оваа програма ќе го обнови статусот слободна од Лигавка и шап и слободна од инфекција со Лигавка и шап по ерадикацијата на едно или повеќе жаришта со примена на вакцинација доколку се:

1. Исполнети мерките утврдени во членовите 32, 40, 49, 50, 51, и 52 од оваа програма; и
2. Исполнето е најмалку едно од следните барања:

- Исполнети се соодветните барања во програмата за Лигавка и шап утврдени во Кодот за здравствена заштита на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ;

- Најмалку три месеци поминале по колење на последното вакцинирано животно;

- Најмалку шест месеци поминале по последното жариште на Лигавка и шап или по комплетирањето на итната вакцинација при што се зема предвид подоцнежниот датум и по спроведеното серолошко истражување за детекција на антитела на неструктурни протеини на вирусот на Лигавка и шап се демонстрира отсуство на инфекција кај вакцинираните животни.

Член 57

Модификација на мерките за обновување на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со вирусот на Лигавка и шап

(1) По исклучок од член 55 од оваа програма мерките согласно оваа програма може да се укинат доколку барањата од членовите 32 и 40 од оваа програма се исполнети и со

клиничкото и серолошкото истражување се потврдува отсуство на инфекција со вирусот на Лигавка и шап.

(2) По исклучок од член 56 од оваа програма, мерките согласно оваа програма може да се укинат доколку после извршеното клиничко и серолошко истражување пропишано со член 51 од оваа програма и комплетирањето на мерките утврдени со член 52 од оваа програма се потврдува отсуството на инфекција со вирусот на Лигавка и шап.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член нема да се применуваат при изнесувањето на животни од приемчивите видови од Република Македонија или од дефиниран регион од неа, се додека повторно не се воспостави статусот слободна од Лигавка и шап и слободна од инфекција со вирусот на Лигавка и шап во согласност со условите утврдени во Кодот за здравствена заштита на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ, освен во случај кога кога животните ги исполнуваат следните барања:

1. Не се вакцинирани и се испраќаат во кланица заради колење веднаш по пристигнувањето; или

2. Биле изолирани најмалку 30 дена пред самиот натовар и биле тестирани со тест за детекција на антитела на структурни протеини со негативен резултат во последните 10 дена пред натоварот.

(4) Без оглед на став (2) на овој член, по комплетирањето на мерките утврдени во член 52 од оваа програма со задоволителни резултати, радиусот на зоната под надзор формирана околу зоната во која се применува вакцинација согласно член 47 од оваа програма може да се намали се до обновувањето на статусот слободна од Лигавка и шап и слободна од инфекција во согласност со одредбите од Кодот за здравствена заштита на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ.

Член 58

Издавање дополнителни потврди (сертификати) за животните од приемчиви видови и производи добиени од нив кои се пуштаат во промет

Управата издава дополнителни потврди-сертификати при прометот со животни од приемчиви видови и производи добиени од животни од приемчиви видови во случаи утврдени со оваа програма се додека не се обнови статусот на земја или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со вирусот на Лигавка и шап во согласност со член 55 и 56 од оваа програма.

Член 59

Движење на вакцинираните животни од приемчиви видови по обновата на статусот земја или дефиниран регион од неа како слободни од Лигавка и шап и слободни од инфекција со вирусот на Лигавка и шап

(1) Неможе да се врши извоз и увоз на животни од приемчиви видови кои се вакцинирани против Лигавка и шап.

(2) По исклучок од став (1) на овој член, по претходно добиено одобрение од Управата увозот и извозот на вакцинирани животни од приемчиви видови може да се врши за вакцинирани животни од приемчиви видови кои се држат во зоолошки градини и кои се вклучени во програми за конзервација на дивеч или кои се држат на одгледувалишта за фармски цели и кои се одобрени од надлежниот орган како нуклеуси на животни неопходни за опстанок на расата доколку се исполнети барањата од соодветните одредби

од Кодот за здравствена заштита на животните на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ.

ЕПИДЕМИОЛОШКИ ИСПИТУВАЊА

Член 60

Цели

(1) Епидемиолошките испитувања се спроведуваат со цел да се проценат следните показатели:

- Времето кога вирусот на Лигавка и шап е внесен на одгледувалиштето или другите објекти или средства за транспорт;

- Веројатниот извор на жариштето на Лигавка и шап на одгледувалиштето, во објектите за колење или средствата за транспорт;

- Идентификација на сите контактни одгледувалишта;

- Движењето на животни од приемчивите видови, лица, транспортни возила и други предмети или материи кои веројатно предизвикале ширење на вирусот на Лигавка и шап.

(2) Управата го зема во предвид епидемиолошкото испитување при:

- Одлучување за примена на дополнителни мерки за контрола на болеста и вакцинација како што е предвидено со оваа програма; и

- Одобрување исклучоци како што е предвидено со оваа програма.

(3) Доколку епидемиолошкото испитување укажува дека болеста веројатно е внесена или се проширила во други соседни земји, Управата треба тоа да го пријави и да соработува со централниот надлежен орган на соседната земја која е одговорна за координација на мерките за надзор и контрола на болеста.

ЛАБОРАТОРИСКА ДИЈАГНОЗА

Член 61

Лаборатории и објекти кои држат жив вирус на Лигавка и шап

(1) Лабораториите и објектите во кои се држи жив вирус на Лигавка и шап, негов геном, антиген или вакцини произведени од таков антиген заради истражувања, дијагноза или производство се под стриктна контрола на Управата.

(2) Држењето на жив вирус на Лигавка и шап со цел истражувања и дијагноза може да го вршат само овластени лаборатории кои се наведени во Прилог 9 кој е составен дел на оваа програма.

(3) Држењето жив вирус на Лигавка и шап за производство на инактивиран антиген кој се користи во производството на вакцини и соодветните истражувања во тој смисол може да се врши само во овластени објекти и лаборатории кои се наведени во Прилог 9 на оваа програма.

(4) Лабораториите и објектите од со ставовите (2) и (3) од овој член треба да работат во согласност со стандардите утврдени во Прилог 9 на оваа програма.

(5) Управата во соработка со експерти од областа врши контроли со цел да ја потврди исполнетоста на сигурносните системи и нивната усогласеност со соодветните биосигурносни стандарди во објектите од ставовите (2) и (3) од овој член.

Член 62

Овластена лабораторија за Лигавка и шап

(1) Национална Референтна Лабораторија согласно Законот за ветеринарното здравство е одговорна за спроведување на соодветни лабораториски методи и техники за потврдување или исклучување на Лигавка и шап одобрени со оваа програма.

(2) Други лаборатории освен лабораторијата од став (1) на овој член не се овластени да изведуваат специфични тестови за дијагностицирање на Лигавка и шап.

(3) Лабораториското тестирање заради потврдување на присуството на Лигавка и шап или други везикуларни болести се врши во согласност со член 63 од оваа програма.

(4) Националната референтна лабораторија ги извршува работите и должностите наведени во Прилог 10 од оваа програма.

(5) Националната референтна лабораторија соработува со Референтната лабораторија на Меѓународната организација за здравствена заштита на животите (ОИЕ) и Референтната лабораторија на Европската Унија и испраќа соодветен материјал за потврдување на болеста.

(6) Должностите и одговорностите на Националната референтна лабораторија за Лигавка и шап се:

- Преглед на мострите испратени во рамките на оваа програма.
- Известување за лабораториските резултати веднаш во писмена форма и согласно методологијата на лабораторискиот информативен систем-ЛАБИС и утврдените стандардни обрасци.
- Врши интерпретација и проценка на наодите и резултатите од програмата а по потреба дава експертска помош при епидемиолошки испитувања.
- Внесување на потребните податоци во база на податоци и чување на истите.
- Следење на меѓународните научни достигнувања во полето на дијагностика на Лигавка и шап и прилагодување на дијагностичките методи и протоколи.
- Учество во интер-лабораториски тестирања за обученост и спремност со други национални референтни лаборатории на земјите членки на Европската Унија, со референтната лабораторија на Европската Унија и согласно стандардите на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните (ОИЕ), организирани на регионално, меѓународно или на ниво на Европската Унија.

(7) Лабораториските испитувања кои се извршуваат согласно оваа програма пред се имаат за цел да го потврдат или отфрлат присуството на болеста Лигавка и шап и да ги исклучат останатите везикуларни болести.

(8) Примероци од животните кои покажуваат клинички знаци на везикуларни заболувања и истовремено негативни лабораториски наоди на Лигавка и шап или доколку е соодветно на Везикуларна болест кај свињите, задолжително ќе се испратат во Референтната лабораторија на Европската Унија или на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните (ОИЕ).

(9) Управата обезбедува соодветна техничка екипираност и екипираност во однос на обучен и доволен број на кадри кои ги вршат лабораториските испитувања согласно оваа програма.

Член 63

Стандарди и тестови за дијагноза на Лигавка и шап и диференцијална дијагноза со други везикуларни заболувања

(1) За поставување дијагноза за Лигавка и шап се користат тестовите и стандардите утврдени во Прилог 10 од оваа програма.

(2) Управата треба да обезбеди доволна количина на реагенси и дијагностички тестови кои треба соодветно да бидат складирани.

МЕРКИ КОИ СЕ ПРИМЕНУВААТ ВО СЛУЧАЈ НА СОМНЕВАЊЕ НА ПОЈАВА И ПОТВРДА НА ЖАРИШТЕ НА ЛИГАВКА И ШАП КАЈ ДРУГИ ВИДОВИ ЖИВОТНИ

Член 64

Дополнителни мерки за контрола и ерадикација на Лигавка и шап

(1) Веднаш по добивање на потврдни информации за сомнеж на Лигавка и шап кај диви животни, Управата превзема соодветни мерки вклучително и лабораториско тестирање за да го потврди или исклучи присуството на болеста со испитување на сите диви животни од приемчивите видови кои се застрелани или најдени угинати. Управата ги известува сопствениците на животни од приемчиви видови и ловците за постоењето на сомнежот.

(2) Веднаш по потврдувањето на Лигавка и шап кај диви животни, Управата наредува примена на мерки со цел намалување на ширењето на болеста и прави план за ерадикација на болеста во согласност со Прилог 11 на оваа програма.

(3) Управата ги известува сопствениците на животни од приемчиви видови и ловците за потврдата на болеста.

ВЛЕГУВАЊЕ ВО СИЛА

Член 65

Оваа програма влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр.19-539/1
10 февруари 2009 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Македонија,
м-р **Никола Груевски**, с.р.

Прилог 1

ОПИС НА БОЛЕСТА ЛИГАВКА И ШАП

1. ЕТИОЛОГИЈА

- а. Класификација на причинителот на болеста
- Фамилија на вирусот Picornaviridae, род Aphthovirus. Идентификувани се 7 имунолошки различни серотипови на вирусот: А, О, С, SAT1, SAT2, SAT3, Asia1.
- б. Отпорност на физички и хемиски дејства:
- Температура: Инактивинање на 50°C/3 часа, 60°C/15 минути.
  - рН: осетлив на рН <6.0 и >9.0.
  - Хемиски средства: се инактивира со бета-пропионлактон
  - Дезифициенси: се инактивира со натриум хидроксид (2%), натриум карбонат (4%) и лимонска киселина (0,2%). Отпорен е на јодоформни и четворовалентни амониумови соединенија, хипохлорит и фенол особено во присуство на органска материја.

- Опстанок: опстанува во лимфни чворови и коскена срж при неутрална рН, се уништува во мускулно ткиво при рН <6.0 по rigor mortis. Опстојува во контаминирана сточна храна и околина до 1 месец зависно од температурните и рН условите.

2. ЕПИДЕМИОЛОГИЈА

а. Морталитет

- Најконтагиозна болест кај животните, предизвикува големи економски загуби.
- Ниска стапка на морталитет кај постари животни, висок морталитет кај подмладокот како резултат на миокардитиси.

б. Приемчиви животни

- Bovidae (говедо, зебу, домашно бафало, јак), овци, кози, свињи, сите диви преживари и свињи;

- Camelidae (камили, едногрби камили-dromedaries, лами, vicunas) покажуваат послаба приемчивост

в. Пренесување

- Директен и индиректен контакт (со капки од плунка)
- Живи вектори (човек)
- Неживи вектори (транспортни средства)
- Преку воздух, особено во зони со умерена клима (забележано е пренесување до 60 км по копно и 300 км преку море)

г. Извор на вирусот

- Животни во инкубација и клинички заразени животни;
- Издишан воздух, плунка, фекали и урина; млеко и семе (до 4 дена пред манифестирање на клинички знаци);
- Месо и нус производи кај кои рН вредноста се задржала над 6.0;
- Преносители: животни во конвалесценција и вакцинирани животни експонирани на инфекција (вирусот перзистира во орофаринксот до 30 месеци кај говедата, кај биволите и подолго, 9 месеци кај овци);

д. Раширеност

- Лигавка и шап е ендемична во делови на Азија, Африка, Среден Исток и Јужна Америка (се појавуваат спорадични жаришта во слободни области). За подетални информации за раширеноста и појавата, треба да се погледне интернет страната на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ (www.oie.int)

3. ДИЈАГНОЗА

3.1 Инкубационен период

Инкубациониот период е 2-14 дена.

3.2 Клиничка дијагноза

Говеда

- Повишена температура, анорексија, тремор, намалување на производството на млеко за 2-3 дена, потоа промени на усните, триење на забите, лигавење предизвикано од афтите на букалната и назалната слузница, кривење, нагазување или удирање со нозете кое е предизвикано од афтите на помеѓу чапунките и коронарниот појас. По 24 часа: пукање на везикулите и останување на ерозиите. Везикули може да се појавуваат и на млечната жлезда.

- Подобрување на состојбата во принцип настанува во текот на 8-15 дена.

- Компликации: ерозии на јазикот, суперинфекција на лезиите, деформација на чапунките, маститис и намалено производство на млеко, миокардитис, абортуси, смрт кај младите животни, постојано губење на тежина, неможност за контрола на телесната температура.

Овци и кози

- Лезиите се послабо нагласени во споредба со говедата. Лезиите на чапунките може да поминат незабележани. Лезиите се јавуваат на денталната плоча. Агалакцијата кај млечни овци и кози е помалку воочлива. Угинување на младите животни.

Свињи

- Може да развие јако изразени лезии на нозете поготово доколку свињите се држат на бетонска подлога. Честа појава е и висока смртност кај прасињата.

3.3 Лезии

- Везикули или меури се јавуваат на: јазикот, на денталната плоча, гингивите, образите, тврдото и меко непце, усните, ноздрите, ноздрвата, корорнарниот раб на чапунката, брадавиците, вимето.

- Посмртни лезии се наоѓаат на руменот, миокардиумот особено кај млади животни (тигресто срце).

3.4 Диференцијална дијагноза

Болести кои клинички е невозможно да се разликуваат:

- Везикуларен стоматит;
- Везикуларна болест кај свињите;
- Везикуларна егзантема кај свињите;

Други болести кои треба диференцијално дијагностички да се земат предвид:

- Чума кај говедата;
- Болест на мукозни слузници;
- Инфективен ринотрахеитис кај говеда;
- Син јазик;
- Мамилитис кај говедата;
- Папуларен стоматитис кај говеда;
- Вирусна дијареа кај говеда.

3.5 Лабораториска дијагноза

3.5.1 Дијагностички тестови:

Процедури на идентификација на причинителот

- ЕЛИСА;
- Реакција на врзување на комплементи;
- Изолација на вирус: инокулација во примарни говедски тироидни клетки и примарни бубрежни клетки на свињи, телиња и јагниња; инокулирање во ВНК-21 и IB-RS-2 линија на клетки, инокулација во глувци.

Серолошки тестови

- ELISA;
- Тест на неутрализација на вирусот;

3.5.2 Мостри:

- 1гр. ткиво од непрсната или скоро прсната везикула. Епителните мостри се транспортираат во медиум кој се одржува ладен и со рН од 7.2-7.4;
- Езофаго-фарингиална течност земена со Про-бенг тест замрзнат на -40°C веднаш по земањето.

4. ПРЕВЕНЦИЈА И КОНТРОЛА

4.1 Хигиенска профилакса

- Заштита на слободните зони преку контрола на движењето на животните преку граница и надзор.
- Убивање на инфицирани, оздравени и приемчиви животни кои биле во контакт со заболени или сомнителни животни
- Дезинфекција на одгледувалиштата и целиот контаминиран материјал (опрема, возила, облека и др.)
- Нештетно отстранување мрши, постелка и сомнителни производи од животинско потекло од заразената област
- Карантин

4.2 Медицинска профилакса

Инактивирана вакцина која содржи дополнителна супстанца за појачување на имуниот одговор-*adjuvant*. Имунитет: 6 месеци по две иницијални вакцинирања, во временски интервал од 1 месец во зависност од антигената врска помеѓу вакциналниот сој и сојот кој го предизвикал жариштето.

Прилог 2

ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОЈАВА НА БОЛЕСТ

Жариште на Лигавка и шап ќе се прогласи на одгледувалиште доколку се исполнети еден или повеќе од следниве критериуми:

1. Вирусот на лигавка и шап е изолиран од барем едно животно, производ добиен од животното или негова непосредна околина.
2. Клинички знаци карактеристични за Лигавка и шап се забележани кај животно од приемчиви видови и вирусен антиген или вирусна рибонуклеинска киселина (РНК) специфични за еден или повеќе серотипови на вирусот на Лигавка и шап се откриени и идентификувани во мостри кои се земени од животното или животните од истата епидемиолошка група.
3. Клинички знаци карактеристични за Лигавка и шап се забележани кај животно од приемчиви видови при што животното или животните со кои истото престојувало или било во контакт покажуваат позитивни резултати на тест на антитела на структурни или неструктурни протеини на вирусот на Лигавка и шап при што претходно спроведената вакцинација, заостанатите антитела добиени од мајката или неспецифичните реакции се исклучени како можни причини за серопозитивност.
4. Вирусен антиген или вирусна РНК специфични за еден или повеќе серотипови на вирусот на Лигавка и шап се откриени и идентификувани во мостри земени од животни од приемчиви видови, животните се позитивни на антитела на структурни или неструктурни протеини на вирусот на Лигавка и шап, при што претходната вакцинација, заостанатите мајчински антитела или неспецифични реакции може да се исклучат како можни причини за серопозитивност на антителата на структурни протеини.
5. Утврдена е епидемиолошка поврзаност со потврдено жариште на Лигавка и шап при што е исполнет најмалку уште едно од следниве барања:

- едно или повеќе животни покажуваат позитивни резултати за антитела на структурни или неструктурни протеини на вирусот на Лигавка и шап при што претходна вакцинација, заостанатите мајчински антитела или неспецифичните реакции може да се исклучат како можни причини за серопозитивност;

- вирусен антиген или РНК специфични за еден или повеќе серотипови на вирусот на Лигавка и шап се откриени и идентификувани во мостри земени од едно или повеќе животни од приемчиви видови;

- серолошки се докаже активно присуство на вирусот на Лигавка и шап преку утврдување на сероконверзија на структурни или неструктурни протеини кај едно или повеќе животни од приемчивите видови кои претходно дале негативен резултат при што претходна вакцинација, заостанати мајчински антитела или неспецифични реакции може да се исклучат како можни причини за серопозитивност.

Во случај објективно да не може да се очекува претходно серонегативен статус, утврдувањето на сероконверзија треба да се изврши во мостри од парни серуми земени од исти животни во два или повеќе наврати во период не пократок од 5 дена во случај на структурни протеини и во период не пократок од 21 ден во случај на неструктурни протеини.

- клинички знаци соодветни за лигавка и шап се забележани кај животно од приемчивите видови.

Прилог 3

ПРИЈАВУВАЊЕ НА БОЛЕСТА

1. Во рок од 24 часа по потврдувањето на секоје примарно жариште или случај во објекти или средства на транспорт Управата преку Системот за нотификација на заразни болести кај животните на Европската Унија и информативниот систем на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните (ОИЕ) ги пријавува најмалку следните информации:

- датум на пријавување;
- време на пријавување;
- земја на потекло;
- име на болеста и тип на вирус;
- сериски број на жариште;
- вид на жариште;
- референтен број на поврзано жариште;
- регион и географска локација на одгледувалиштето;
- други региони опфатени со мерки за контрола на болеста;
- датум на потврда на болеста и методи користени за потврда;
- датум на поставување на сомнеж;
- проценет датум на првична инфекција;
- извор на болеста, доколку може да биде проценет односно претпоставка за изворот на болеста;
- превземени мерки за контрола на болеста.

2. Во случај на примарно жариште или случај во објекти или средства на транспорт, Управата во дополние на информациите наведени во точка 1 од овој Прилог ги проследува и следниве информации:

- бројот на животни од сите приемчиви видови присутни во одгледувалиштето, објектите или средствата на транспорт каде е потврдена Лигавка и шап;

- бројот на угинати животни од приемчивите видови на одгледувалиштето, кланица или средства на транспорт прикажан по видот и типот (одгледување, товење, колење итн.) на животно;

- морбидитетот и бројот на животни кај кои е докажана болеста прикажани по вид и тип (одгледување, товење, колење итн.);

- бројот на убиени животни од приемчиви видови во одгледувалиштата, кланицата или средства на транспорт заради контрола на жариштето;

- број на нештетно одстранети мрши;

- одалеченоста на жариштето од најблиското одгледувалиште на кое се одгледуваат приемчиви животни;

- доколку болеста е потврдена во кланица или средства на транспорт, локацијата на одгледувалиштето или одгледувалиштата од каде потекнуваат заразените животни или трупови.

3. Во случај на секундарни жаришта, информациите од точките 1 и 2 од овој Прилог треба да бидат проследени секој втор ден во неделата.

4. По проследувањето на информациите за жариштата на Лигавка и шап на одгледувалишта, кланица или средство за транспорт предвидени со точките 1, 2 и 3 од овој Прилог, Управата доставува писмен извештај до Комисијата на Европската Унија, земјите членки на Европската Унија, соседните земји како и други заинтересирани земји кој треба да ги содржи најмалку следните информации:

- датумот на кој животните од видови присутни во одгледувалиштето, кланицата или средството за транспорт биле убиени и нештетно одстранети;

- резултатите од лабораториските тестови извршени на мостри земени при убивањето на животните;

- доколку е дозволена отстапка во согласност со член 15 од оваа програма, бројот на убиени и нештетно одстранети животни од приемчивите видови и доколку е соодветно бројот на животни од приемчивите видови кои треба да бидат заклани подоцна и временскиот период пропишан за нивно колење;

- изворот на болеста доколку е тоа утврдено или било каква информација поврзана со можниот извор на болеста;

- во случај на примарно жариште или случај во кланица или средство за транспорт, генотипот на вирусот кој го предизвикал жариштето или случајот;

- доколу животни од приемчиви видови биле убиени бидејќи се наоѓале во контактните одгледувалишта или биле сомнителни на инфекција со Лигавка и шап, информации за:

- датумот на убивање, бројот на животни од приемчиви видови по категории убиени на секое одгледувалиште, и доколку животните од контактните одгледувалишта не биле убиени причините за тоа;

- епидемиолошката врска помеѓу жариштето или случајот на Лигавка и шап со секое контактено одгледувалиште или причините поради кои е поставен сомнежот на Лигавка и шап во секое сомнително одгледувалиште;

- резултатите од лабораториските испитувања извршени на мостри земени од животни од приемчиви видови на одгледувалиштата и за време на убивањето.

5. Доколку информативните системи од точка 1 од овој Прилог привремено не се оперативни од било која причина, комуникацијата треба да се изврши на друг начин.

Прегледи

1. Клинички испитувања

1.1 Сите животни од приемчиви видови присутни на одгледувалиштата треба да бидат испитани на знаци или симптоми на болеста лигавка и шап.

1.2 При прегледот посебно внимание треба да се посвети на животните кои веројатно биле изложени на вирусот на Лигавка и шап поготово оние животни кои биле на ризични одгледувалишта или во близок контакт со лица или опрема кои имале близок контакт со ризично одгледувалиште.

1.3 При клиничкото испитување се зема предвид начинот на ширење на болеста и периодот на инкубација утврдена во член 2 став (1) точка в) и Прилог 1 од оваа програма како и начинот на кој се чувани приемчивите животни.

1.4 Евиденцијата која се води на одгледувалиштето детално се прегледува особено во однос на податоците кои се однесуваат на исполнување на прописите од областа на ветеринарното здравство и доколку е возможно, морбидитетот, морталитетот, абортусите, клинички промени, промени во продуктивноста и консумацијата на храна, набавка или продажба на животни, посети од лица за кои е веројатно дека се контаминирани и други слични анамнестички податоци.

2. Процедури за земање на мостри

2.1 Општи одредби

2.1.1 Земање мостри за серолошко испитувања треба да се изврши:

2.1.1.1 во согласност со препораките дадени од епидемиологот од експертската група; и

2.1.1.2 за поддршка на следењето и обезбедување докази имајќи ги предвид критериумите од Прилог 2 од оваа програма за отсуство на претходна инфекција.

2.1.2 Земањето мостри како дел од програмата на надзор по појава на жариште нема да започне најмалку 21 ден по отстранување на приемчивите животни од заразеното одгледувалиште и завршната дезинфекција и чистење, освен ако не е поинаку утврдено во овој Прилог.

2.1.3 Земањето мостри од приемчивите животни се врши во согласност со одредбите на овој Прилог во сите случаи кога овци и кози или други примечиви животни кои не покажуваат јасни клинички знаци се присутни во жариштето, а истите се држат изолирано од говеда и свињи.

2.2 Земање мостри на одгледувалишта

На одгледувалишта каде постои сомневање на присуството на Лигавка и шап но не се присутни клинички знаци на болеста, се испитуваат овци и кози а по препорака на експертската група и други примечиви животни во согласност со протокол кој овозможува откривање преваленција на болеста од 5% со 95% ниво на сигурност.

2.3 Земање мостри во заштитна зона

Во врска со временските рокови утврдени со член 32 од оваа програма во однос на мерките утврдени со членовите од 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 и 31 од оваа програма, сите одгледувалишта во рамките на заштитната зона каде се држат овци и кози кои не биле во директен или близок контакт со говеда најмалку 21 ден пред земање на мострите треба да бидат испитани во согласност со протокол кој овозможува откривање на преваленција на болеста од 5% со 95% ниво на сигурност.

Доколку епидемиолошката состојба тоа го овозможува, Управата може да одлучи во согласност со член 32 став (1) алинеја 3 од оваа програма, мострите да се земаат најмалку 14 дена по отстранувањето на приемчивите животни од заразено одгледувалиште и направената завршна дезинфекција и чистење, согласно со условите за земање на проби наведени во оваа подточка во согласност со протокол кој овозможува откривање со преваленција на болеста од 5% со 95% ниво на сигурност.

2.4 Земање мостри во зоната на надзор

Во врска со временските рокови утврдени со член 40 од оваа програма во однос на мерките утврдени со членовите од 33, 34, 35, 36, 37, 38 и 39 од оваа програма, во сите одгледувалишта во рамките на зоната на надзор каде се сомнева на присуство на Лигавка и шап во отсуство на клинички знаци и во одгледувалиштата каде се држат овци и кози се врши испитување. За цел на ова испитување се применува повеќеслојно мострирање доколку мострите се земаат од:

2.4.1 одгледувалишта кои се наоѓаат во рамките на зоната и каде овците и козите не биле во директен и близок контакт со говеда во период од најмалку 30 дена пред земање на пробите; и

2.4.2 доволен број на одгледувалишта со кој ќе се открие барем едно инфицирано одгледувалиште со 95% сигурност доколку преваленцијата на болеста е 2% и е рамномерно дистрибуирана низ целата зона; и

2.4.3 доволен број на овци и кози со кои ќе се детектира 5% преваленција на болеста со 95% сигурност, а во случај на одгледувалишта со помалку од 15 овци и кози од сите животни присутни на одгледувалиштето;

2.5 Земање мостри за мониторинг

2.5.1 Заради следење на состојбата во подрачјата надвор од формираните зони во согласност со член 32 од оваа програма и особено за да се докаже одсуството на инфекција во популација на овци и кози кои не биле близок и директен контакт со невакцинирани говеда или свињи, се применува протоколот за мониторинг препорачан од Меѓународаната организација здравствена заштита на животните-ОИЕ или протокол во согласност со подточка 2.4 од овој Прилог. Во случај на примена на протоколот утврден во подточка 2.4 од овој Прилог преваленцијата на болеста во самото стадо утврдена во подточка 2.4.2 од овој Прилог е 1%.

3. Бројот на мострите кои се земаат во согласност со ставовите 2.2, 2.3 и 2.4.3 од овој Прилог треба да биде соодветно зголемен имајќи ја предвид дијагностичката сензитивност на тестот кој се применува.

Прилог 5

ПРИНЦИПИ И ПОСТАПКИ ЗА ЧИСТЕЊЕ И ДЕЗИНФЕКЦИЈА

1. Општи одредби за чистење и дезинфекција

1.1 Чистењето и дезинфекцијата се извршува согласно инструкциите и под надзор на официјалниот ветеринар;

1.2 Видот на средствата за дезинфекција и нивната концентрација треба да бидат официјално одобрени од Управата;

1.3 Ефикасноста на средствата за дезинфекција не смее да биде нарушена заради предолго чување;

1.4 Изборот на средствата за дезинфекција и начинот на дезинфекција се прави во зависност од природата на просториите, транспортните средства и предметите кои треба да се дезинфицираат;

1.5 Условите под кои се употребуваат средствата за обезмастување и дезинфекција треба да обезбеди нивна полна ефикасност. При употребата треба да се почитуваат упатствата утврдени од производителот во однос на притисокот, минималната температура и потребното време за контакт. Ефикасноста на средството за дезинфекција не смее да биде нарушена поради контакт со други супстанции како што се средства за одмастување;

1.6 Без оглед кое дезинфекционно средство се користе треба да се применат следниве општи правила за чистење и дезинфекција:

- темелно потопување со средството за дезинфекција;
- миење и чистење со внимателно четкање и триење на сите површини за кои постои можност да бидат контаминирани, особено на земјата, подот, рамките и сидовите по испразнувањето и расклопување на опремата и инсталациите доколку тоа е потребно;
- по извршеното чистење повторно се нанесува средство за дезинфекција кое се остава да делува најмалку во времетраење предвидено од производителот како најратко време потребно за успешна дезинфекција,
- водата која е употребена при чистењето треба да се отстрани на начин со кој се оневозможува ширење на вирусот на лигавка и шап во согласност со инструкциите на официјалниот ветеринар.

1.7 Доколку чистењето се врши со течности што се нанесуваат под притисок, треба да се внимава исчистените делови и површини да се заштитат од повторно контаминирање;

1.8 Миење, дезинфекција или уништување се врши и на опремата, инсталации или составни делови кои би може да бидат контаминирани;

1.9 За извршеното чистење и дезинфекција се води евиденција во посебен регистер на одгледувалиштето или превозното средство, а официјалниот ветеринар за тоа издава потврда.

2. Посебни одредби за чистење и дезинфекција на заразени одгледувалишта

2.1 Прелиминарно чистење и дезинфекција:

2.1.1 За време на убивањето и нештетно уништувањето на животните треба да се преземат сите неопходни мерки за да се одбегне или намали дисперзирањето на вирусот на Лигавка и шап. Тоа вклучува и привремено инсталирање на опрема за дезинфекција, набавка на заштитна облека, тушеви, деконтаминација на употребена опрема, инструменти и друго и прекин на работата на системот за вентилација;

2.1.2 Труповите на убиените животни се прскаат со средство за дезинфекција по што се одстрануваат од одгледувалиштето во покриени контејнери кои не протекуваат;

2.1.3 По отстранување на труповите на животните од приемчивите видови просторот и деловите од одгледувалиштето во кои биле држани овие животни како и деловите од објектите или дворовите кои биле контаминирани во текот на убивањето, колењето или посмртните испитувања, се прскаат со одобрено средство за дезинфекција;

2.1.4 Ткивата, крвата или другите органски материи останати по колењето или посмртното испитување внимателно се собираат и отстрануваат заедно со труповите;

2.1.5 Средството за дезинфекција се остава да делува на површината најмалку 24 часа.

2.2 Финално чистење и дезинфекција

2.2.1 Маснотиите и нечистотијата треба да се отстранат од сите површини со нанесување на средство за обезмастување по што се испира со студена вода;

2.2.2 По миењето со студена вода повторно се нанесува средство за дезинфекција,

2.2.3 По седум дена просториите повторно се третираат со средство за одмастување, се испираат со студена вода, се прскаат со средство за дезинфекција и повторно да се испираат со студена вода.

3. Дезинфекција на контаминирани простирки и ѓубре

3.1 Тврдото ѓубре и употребената простирка се реди на куп заради загревање, се додава по 100 кг. ситна негасена вар на 1м³ ѓубре за да се обезбеди температура од најмалку 70оС во сите слоеви, се прска со средство за дезинфекција и се остава најмалку 42 дена при што купот треба или да се покрие или да се прекрие со друг куп ѓубре за да се обезбеди термичко третирање на сите слоеви.

3.2 Течното ѓубре треба да се чува најмалку 42 дена по последното додавање на инфективен материјал. Овој период може да се продолжи доколку ѓубрето било многу контаминирано или поради неповолни временски услови. Периодот може да се скрати доколку се додаде средство за дезинфекција со кој се менува рН вредноста низ целата супстанца со што се уништена вирусот на лигавка и шап.

4. Посебни случаи

4.1 Доколку поради технички или сигурносни причини утврдените постапки со оваа програма не можат да се завршат, објектите или просториите треба да се исчистат и дезинфицираат колку што е можно повеќе со цел оневозможување на ширење на вирусот на лигавка и шап и да останат не населени со животни од приемливи видови најмалку 1 година.

4.2 По исклучок од точка 2 од овој Прилог, по претходно добиено одобрение од Управата може во случај на одгледувалишта каде животните се држат на отворено, Управата може да пропише посебни процедури на чистење и дезинфекција, во зависност од видот на одгледувалиштето и климатските услови.

4.3 По исклучок од точка 3 од овој Прилог, по претходно добиено одобрение од Управата може да се утврдат посебни постапки на чистење и дезинфекција на ѓубре во согласност со научни докази со кои се потврдува дека постапката обезбедува ефикасно уништување на вирусот на Лигавка и шап.

Прилог 6

ПОВТОРНО НАСЕЛУВАЊЕ НА ОДГЛЕДУВАЛИШТАТА

1. Општи одредби

1.1 Повторното населување на одгледувалиштето не треба да започне пред истекот на 21 ден од завршеното финално чистење и дезинфекција.

1.2 Повторно населување со животни се врши само доколку:

1.2.1 животните не доаѓаат од области кои се под рестрикции поради Лигавка и шап;

1.2.2 присуството на вирус кај животните со кои се врши повторно населување, може да се утврди или со клинички преглед кај говеда и свињи или со лабораториско испитување кај други видови на животни приемливи на Лигавка и шап направени на крајот на периодот на надзор наведен во точка 3 од овој Прилог;

1.2.3 со цел да се задоволи критериумот во однос на имуната состојба на животните наведени во 1.2.2 од овој Прилог, истите треба да:

1.2.3.1 потекнуваат или доаѓаат од одгледувалишта кои се наоѓаат во центарот на регион со радиус од најмалку 10 километри каде немало жариште на Лигавка и шап во последните 30 дена; или

1.2.3.2 се тестирани со некоја од методите утврдени за детекција на антитела против вирусот на болсета Лигавка и шап со негативен резултат пред да бидат донесени на одгледувалиштето.

1.3 Без оглед на типот на држење на животните, повторното населување на одгледувалиштето треба да ги задоволи следните барања:

1.3.1 животни мора да се населат во сите производни единици и објекти на одгледувалиштето;

1.3.2 во случај одгледувалиштето да се состои од повеќе производни единици и објекти, населувањето на нови животни може да оди постапно. Во таков случај животните приемчиви на Лигавка и шап не смеат да го напуштат одгледувалиштето се додека не се населени сите единици и објекти согласно утврдените процедури;

1.3.3 во првите 14 дена од повторното населување животните треба клинички да се прегледуваат секој трет ден;

1.3.4 во периодот од 15-тиот до 28-миот ден по повторното населување, животните треба клинички да се прегледуваат најмалку еднаш неделно;

1.3.5 по истекот на 28 дена по повторното населување, животните треба клинички да се прегледаат и да се земат мостри за лабораториско тестирање на присуство на антитела против Лигавка и шап во согласност со одредбите од подточка 2.2 од Прилог 4 од оваа програма;

1.4 Процедурата на повторно населување може да се смета за завршена откако се исполнети обврските утврдени во подточка 1.3.5 од овој Прилог со негативни резултати.

2. Проширување на мерките и отстапки

2.1 Надлежниот орган може да ги воведо следниве дополнителни мерки:

2.1.1 користење на животни "чувари" особено во одгледувалишта кои се тешки за чистење и дезинфекција и оние кои каде животните се држат на отворено;

2.1.2 дополнителни заштитни и контролни мерки во рамките на повторното населување.

2.2 Управата може да одобри отстапки во поглед на мерките наведени во подточките 1.3.2 до 1.3.4 од овој Прилог доколку повторното населување се врши на одгледувалиште кое се наоѓа во центарот на регион со радиус од 10 километри каде поминале најмаку три месеци по последното жариште на Лигавка и шап.

3. Повторно населување по извршена итна вакцинација

3.1 Повторното населување во зоната на вакцинација воспоставена согласно одредбите утврдени при изведување на заштитна вакцинација треба да се одвиват согласно точките 1 и 2 од овој Прилог или во согласност со член 51 од оваа програма.

3.2 Управата може да дозволи повторно населување со вакцинирани животни на одгледувалишта сместени надвор од зоната на вакцинација после комплетирање на мерките утврдени/утврдени со член 56 од оваа програма и под следните барања:

3.2.1 односот на вакцинирани со невакцинирани животни е најмалку 75% наспрема 25% во корист на вакцинираните животни во кој случај по истекот на 28 дена по внесот на последното животно од приемчиви видови вакцинираните животни се тестирани со тест за детекција на неструктурни протеини при што не порано од 28 ден од денот на населување на последното животно од приемчивите видови вакцинираните животни се тестирани за детекција на антитела против не-структурни протеини. Животните кои ќе бидат тестирани се бираат по случаен избор при што се користат статистичките параметри наведени во подточка 2.2 од Прилог 4 од оваа програма. При изборот на невакцинираните животни се применуваат одредбите од точка 1 на овој Прилог; или

3.2.2 доколку процентот на вакцинирани животни не е повеќе од 75%, невакцинираните животни ќе се сметаат за "чувари" и ќе се применуваат одредбите од точка 1 од овој Прилог.

ТРЕТМАН ЗА УНИШТИВАЊЕ НА ВИРУСОТ НА ЛИГАВКА И ШАП

Дел А:

Третман на свежо месо

1. Обескоскување на месо:

Месо вклучително и дијафрагма но без внатрешни органи употребливи за човечка исхрана, од кое коските и околните лимфни јазли се одстранети.

2. Тримување на внатрешни органи употребливи за човечка исхрана:

- срце од кое се одстранети околните лимфни чворови, сврзно ткиво и масни наслаги;
- црн дроб од кој се одстранети околните лимфни чворови, сврзно ткиво и масни наслаги;
- масетер од кој се одстранети околните лимфни чворови, сврзно ткиво и масни наслаги;
- јазик со епителот без коска, р'скавица и тонзили;
- бели дробови од кои се одстранети трахеата, поголемите бронхи како и медиастинални и бронхијални лимфни јазли;
- други органи без коска и р'скавица, од кои се одстранети лимфни чворови, сврзно ткиво, масни наслаги и мукоза.

3. Зреење:

- зреење на труповите на температура повисока од + 2 °С во период од 24 часа;
- рН вредноста во средината на *mm. longissimus dorsi* е пониска од 6,0.

4. Ефективни мерки мора да бидат превземени за да се избегне крос-контаминација

Дел Б:

Дополнителни мерки кои се применуваат во производството на свежо месо од животни од приемчивите видови кои потекнуваат од зоната на надзор

1. Свежо месо, со исклучок на глава, внатрешни органи употребливи и неупотребливи за човечка исхрана, наменети за промет надвор од заштитната зона и зоната на надзор треба да се преработуваат согласно со најмалку еден од долунаведените барања:

1.1 преживни животни:

- животните биле прегледани, и
- месото е третирано со постапките наведени во точките 1, 3 и 4 од дел А од овој Прилог;

1.2 приемчиви животни:

- животните потекнуваат од одгледувалишта на кои престојувале најмалку 21 ден и се идентифицирани на начин со кој лесно може да се идентификува одгледувалиштето на потеклото, и
- животните биле прегледани согласно член 20 став (2) од оваа програма, и
- месото е јасно означено и задржано под официјален надзор најмалку 7 дена и не е ослободено за промет се додека секој сомнеж за инфекција со вирусот на Лигавка и шап на одгледувалиштето од кое потекнуваат не е официјално исклучено до крајот на периодот во кој месото е задржано.

1.3 приемчиви животни:

- животните не излегувале 21 ден од одгледувалиштето во кој период немало нововнесени животни од приемчивите видови на болеста Лигавка и шап, и
- животните биле прегледани согласно член 20 став (2) од оваа програма во последните 24 часа од натоварот, и

- мострите земени согласно протоколот наведен во подточка 2.2 од Прилог 4 кој е составен дел на оваа програма во рок од 48 часа од товарењето се тестирани со метода за детекција на антитела против вирусот на болеста Лигавка и шап со негативни резултати, и
- месото е задржано под официјален надзор 24 часа и не е ослободено се додека повторната контрола со клинички преглед на одгледувалиштето од кое потекнува не го отфрли присуството на инфицирани или сомнителни на инфекција животни.

2. Тримуваните внатрешни органи се означени согласно прописите од областа на ветеринарното здравство и третираани согласно точка 1 од Дел А од Прилог 7 од оваа програма.

3. Останатите производи треба да се третираат согласно член 28 од оваа програма.

Дел В:

Производи од животинско потекло

1. Производи од месо кои биле третираани на најмалу еден од следните третмани:

1.1 Термичка обработка во херметички затворен контејнер со F_0 вредност од 3,00 или повеќе (**);

1.2 Термички обработени на минимална температура од 70°C , постигната низ целото месо;

1.3 Термички обработени на минимална температура од 80°C , постигната низ целото месо;

1.4 Термички обработени во херметички затворен контејнер на најмалку 60°C во период од најмалку 4 часа, во кој период температурата во средината на месото мора да биде најмалку 70°C во период од 30 минути;

1.5 Природна ферментација и зреење во период не помал од 9 месеци за обезкостено месо, што резултирало со следните карактеристики: просечна вредност да не е поголема од 0,93 или рН вредноста не поголема од 6,0;

1.6 Природна ферментација и зреење во период не помал до 9 месеци за обезкостено месо, што резултирало со следните карактеристики: просечна вредност да не е поголема од 0,93 или рН вредноста не поголема од 6,0 за месо кое може да има коска(*);

1.7 Термичка обработка која ќе постигне температура од 65°C во средината на месото во време кое е потребно да се постигне степен на пастеризација (сп) еднаков или поголем од 40.

2. Кожа се третира согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

3. Волна од овци, влакна од преживни животни и чекињи од свињи се третираат согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

4. Производи добиени од животни од приемчиви видови кои го поминале еден од следниве третмани:

4.1 третман во херметички затворен контејнер со F_0 вредност од 3,00 или повеќе, или

4.2 термички третман со кои во средината на производот е постигната температура од 70°C за период од 60 минути.

5. Крв и производи од крв добиени од животни од приемчиви видови кои се користат во технички цели, вклучително и фармацевтски производи, дијагностика *in vitro* и лабораториски реагенси кои се третираани согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

6. Масти и топени масти се третираат согласно прописите од областа на ветеринарното здравство;

7. Храна за кучиња и грицкалицы се третираат согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

8. Трофеи од чапункари се третираат согласно прописите од областа на ветеринарното здравство.

9. Кожи од животни кои биле исчистени, истругани и посолени со натриум хлорид во период од 30 дена или обелени или сушена после стругањето о биле аштитени од реконтаминација после третманот.

Дел Г:

Производи кои не се од животинско потекло

1. Слама и фуражи биле:

1.1 третирани со пареа во затворена комора најмалку 10 минути на температура од 80° C; или

1.2 третирани со формалински пареи во затворена комора во период од најмалку 8 часа при температура од најмалку 19°C при што се користи комерцијален раствор со 35-40% концентрација; или

1.3 складирани во пакети или бали под стреа на место кое не се наоѓа поблиску од 2км од најблиското жариште на Лигавка и шап и не се изнесува од местото каде е складирано најмалку три месеци од комплетирањето на чистењето и дезинфекцијата согласно член 10 од оваа програма и во секој случај не пред повлекувањето на утврдените мерки во заштитната зона.

Дел Д:

Млеко и производи од млеко наменети за човечка исхрана

Со третманите наведени во овој дел се уништува вирусот на Лигавка и шап во млекото, сепак за време на третманот и после тоа треба да се превземат сите мерки за да се избегне повторна контаминација на млекото.

1. Млекото наменето за човечка исхрана треба да биде третирано на најмалку еден од долунаведените третмани:

1.1 стерилизација на ниво од најмалку F03;

1.2 УНТ⁽¹⁾ третман;

1.3 НТСТ⁽²⁾ двојно третирање при рН на млекото еднакво или поголемо од 7,0;

1.4 НТСТ третман на млеко со рН пониска од 7,0;

1.5 НТСТ комбинирно со други физички третмани како на пример:

1.5.1 намалување на рН под 6 во време од најмалку еден час, или

1.5.2 дополнително загревање на температура од 72 °C или повеќе, комбинирано со сушење.

2. Производите од млеко треба да се третираат на еден од начините наведени под точка 1 од овој дел или да се добиени од млеко кое е третирано согласно толка 1 од овој дел.

3. Секој друг третмант треба да биде посебно одобрен од минстерот за земјоделство, шумарств и водостопанство особено во однос на продолжен период на зреење на сирово млеко со намалување на рН под 6.

---

¹ УНТ = Ултра висока температура (Ultra High Temperature) на 132° C во време од најмалку една секунда

² НТСТ = Краткотрајна пастеризација на висока температура (High Temperature Short Time) на 72°C за најмалку 15 секунди или сличен на пастеризација кој дава негативна реакција на фосфатаза тест.

Дел Ѓ:

Млеко и производи од млеко кои не се наменети за човечка исхрана и млеко и производи од млеко наменети за исхрана на животни

Со третманите наведени во овој дел се уништува вирусот на Лигавка и шап во млекото кое не е наменето за човечка исхрана, сепак за време на третманот и после тоа треба да се превземат сите мерки за да се избегне повторна контаминација на млекото.

1. Млеко кое не е наменето за исхрана на луѓе а е наменето за исхрана на животни мора да биде подложено на еден од следните третмани:

1.1 стерилизација на ниво од најмалку F03;

1.2 УНТ⁽¹⁾ комбинација со други физички третмани наведени во алинеите 1.4.1 или 1.4.2;

1.3 НТСТ⁽²⁾ двојно третирање;

1.4 НТСТ комбинирано со други физички третмани:

1.4.1 намалување на рН под 6 во време од најмалку 1 час, или

1.4.2 дополнително загревање до 72 °С или повеќе, комбинирано со сушење.

2. Производите од млеко треба да се третираат на еден од начините наведени под точка 1 од овој дел или да се добиени од млеко кое е третирано согласно точка 1 од овој дел.

3. Кога производите од млеко се користат за исхрана на животни од приемчивите видови и се добиени од млеко кое е третирано во согласност со точка 1 од овој дел, млекото треба да биде собрано во рок од 16 часа после згрудчувањето со рН пониска од 6 пред да биде пренесено на одгледувалиштето за свињи.

Прилог 8

КРИТЕРИУМИ ЗА ПРИМЕНА НА ИТНО ВАКЦИНИРАЊЕ И ИНСТРУКЦИИ ЗА ПРОГРАМИ ЗА ИТНО ВАКЦИНИРАЊЕ

При носење на одлука за примена на итно вакцинирање, треба да бидат разгледани мерките и критериумите наведени во Табела 1 и 2 подолу:

1. Критериум за одлука за примена на заштитно вакцинирање

Критериум	Одлука	
	За вакцинација	Против вакцинација
Густина на популација на приемчиви видови	Висок	Низок
Предоминантни видови кои се клинички заболени	Свињи	Преживари
Движење на потенцијално заразени животни или производи надвор од заштитната зона	Постои доказ	Не постои доказ
Предвидено воздушно ширење на вирусот од инфицираните одгледувалишта	Високо	Ниско или го нема
Соодветна вакцина	Достапна	Недостапна
Потекло на жариштето (можност да се следи)	Непознат	Познат
Инциденца на жариштата	Брз раст	Површно или слабо покачување

Дистрибуција на жариштата	Широко распространето	Ограничени
Реакција на јавноста во однос на примена на целосен стемпинг аут	Силна реакција	Слаба реакција
Прифаќање на регионализацијата по вакцинација	Да	Не

Табела 1: Критериум за одлука за примена на заштитно вакцинирање

2. Дополнителни критериуми за одлука за примена на итно вакцинирање

Критериум	Одлука	
	За вакцинација	Против вакцинација
Прифаќање на регионализацијата од трети земји	Позната	Непозната
Економска проценка на влијанието на стратегијата	Доколку може да се процени дека стратегијата без итна вакцинација ќе доведе до значително повисоки економски губитоци во земјоделскиот и не-земјоделскиот сектор	Доколку може да се процени дека стратегија со примена на итна вакцинација ќе доведе до значително повисоки економски губитоци во земјоделскиот и не-земјоделскиот сектор
Извесно е дека правилото за 24/48 часа не може да се имплементира ефективно за два последователни дена. Правило 24/48 часа значи: - Животните од инфицираните одгледувалишта согласно член 9 не може да бидат убиени во рок од 24 часа по потврдување на инфекцијата - Убивање на животните кои веројатно се инфицирани не може на сигурен начин да биде извршено во рок помалку од 48 часа	Да	Не
Значајно социјално и психолошко влијание на политика на целосно убивање	Да	Не
Постоење на големи одгледувалишта со интензивно производство во област која не е густо населена со животни	Да	Не

Табела 2: Дополнителни критериуми за одлука за примена на итно вакцинирање

3. Дефиниција за густо населени области со животни

3.1. При носењето на одлуки за примена на одредени мерки согласно оваа програма особено во однос на донесувањето на одлука за примена на заштитна вакцинација

согласно член 48 од оваа програма, покрај наодите од епидемиолошката истрага треба да се земат предвид и проценката на густината на населеност со животни во согласност со подточка 3.2 од овој Прилог. При носењето одлука во однос на свињите се зема предвид дефиницијата која е построга.

3.2. Животни од приемчив вид

Дефиницијата за регион кој е густо населен со приемчиви видови на Лигавка и шап е: регион со радиус од 10 км околу одредено одгледувалиште во кое се држат животни од приемчиви видови за кои се сомнева или е потврдено дека се инфицирани со вирусот на Лигавка и шап и во кој регион густината на населеност со животни од приемчиви видови е повеќе од 1000 животни на км². Одгледувалиштето треба да биде сместено во подрегион во кој густината на населеност со животни од приемчиви видови е поголема од 450 животни на км² или е оддалечено помалку од 20 км од таков регион.

Дефиниција за регион кој е густо населен со свињи е: регион со радиус од 10 км околу одредено одгледувалиште во кое се држат свињи за кои се сомнева или е потврдено дека се инфицирани со вирусот на Лигавка и шап и во кој регион густината на населеност со свињи е поголема од 800 животни на км². Одгледувалиштето треба да биде сместено во подрегион во кој густината на населеност со свињи е поголема од 300 животни на км² или е оддалечено помалку од 20 км од таков регион.

Прилог 9

ДИЈАГНОСТИЧКИ ЛАБОРАТОРИИ

1. Држење жив вирус на Лигавка и шап со цел истражувања и дијагноза не е дозволено во ниту една лабораторија во Република Македонија.

2. Држење жив вирус на Лигавка и шап за производство на инактивиран антиген кој се користи во производството на вакцини и соодветните истражувања не е дозволено во ниту една лабораторија во Република Македонија.

3. Безбедносни стандарди кои се применуваат во лабораториските установи кои работаат со жив вирус на Лигавка и шап.

3.1 Лаборатории и установи кои работаат со жив вирус на Лигавка и шап треба да ги задоволуваат минималните стандарди утврдени во “Минимални стандарди за лабораториска работа со вирусот на болеста Лигавка и шап *in vitro* и *in vivo*” на Европската Комисија за Лигавка и шап од 26-та сесија во Рим, во април 1985 и променета во 1993 година.

3.2 Лаборатории и установи кои работаат со жив вирус на предизвикувачот на Лигавка и шап треба да бидат подложени на најмалу две инспекции во рок од пет години од кои една треба да биде ненајавена.

3.3 Тимот кој треба да ги врши инспекциите треба да биде составен од:

- Еден експерт од ЕУ-Комисија,
- Еден експерт за Лигавка и шап,
- Еден независен експерт во областа на био-сигурност во лаборатории кои работата со микробиолошки ризичен материјал.

3.4 Тимот за инспекција подготвува Извешатј до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

ДИЈАГНОСТИЧКИ ТЕСТОВИ И СТАНДАРДИ ЗА ДИЈАГНОСТИКА НА ЛИГАВКА И ШАП И ДИФЕРЕНЦИЈАЛНА ДИЈАГНОЗА СО ДРУГИ ВЕЗИКУЛАРНИ БОЛЕСТИ

Во контекст на овој Прилог под „тест“ се подразбира лабораториско дијагностичка процедура, а „стандард“ е референтен реагенс кој е меѓународно прифатен стандард по извршената процедура на комперативно тестирање извршено во повеќе лаборатории.

ДЕЛ А:

1. Препорачани процедури

Дијагностичките тестови кои се наведени во Прирачникот за здравствена заштита на животни на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ кои се наведени како “Препорачани тестови“ за меѓународен промет представуваат референтни тестови за дијагноза на везикуларни болести во Република Македонија. За таа цел Националната референтна лабораторија треба да усвои стандарди и тестови кои се во согласност со овие стандарди и критериуми.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство може да одобри употреба на тестови и процедури кои се построги од тестовите и процедурите кои се наведени во Прирачникот за здравствена заштита на животни на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ.

2. Алтернативни процедури

Употребата на тестови кои во Прирачникот за здравствена заштита на животни на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ се наведени како “Алтернативни тестови“ како и употребата на тестови кои не се наведени во Прирачникот за здравствена заштита на животни на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ е дозволено доколку перформансите на тестот во однос на сензитивноста и специфичноста се исти или ги подобри од тестовите утврдени со Прирачникот за здравствена заштита на животни на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ.

Националните лаборатории кои издаваат резултати за национален или меѓународен промет треба да чува соодветна документација за усогласеноста на тестовите и процедурите кои ги применуваат со релевантните критериуми поставени од Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ.

3. Стандарди и контрола на квалитет

Националните лаборатории учествуваат во повремени усогласувања и стандардизации и вежби за обезбедување на квалитет кои се организирани од страна на референтните лаборатории на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ, Европската Унија-ЕУ, Организацијата за храна и земјоделство-ФАО и Меѓународната организација за атомска енергија-ИАЕА.

Националните референтни и овластени лаборатории треба да усвојат програма за обезбедување на квалитетот. Како референтни показатели може да се користат спецификациите наведени во Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ “упатства за евалуација на квалитетот на лабораторијата“ (ОИЕ) Комисија за стандарди, Септември 1995) или соодветни документи кои се на сила во Европската Унија.

Како дел од контролата на квалитет, Националната овластена и референтна лабораторија треба да ја презентира усогласеноста на тестовите и постапките кои ги употребува со барањата за сензитивност и специфичност наведени во -(ОИЕ) Прирачникот.

4. Усогласеност на процедурите

Податоците добиени при стандардизацијата и контролата на квалитет организирани од страна на Референтната лабораторија на (ОИЕ) и Европската Унија треба да бидат анализирани на годишната средба на Националните референтни лаборатории на Европската Унија. Резултатите треба да бидат доставени до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство заради ревидирање на списокот на Референтни и овластени лаборатории.

Лабораториите чии тестови не ги исполнуваат барањата за сензитивност и специфичност треба да ги усогласат тестовите во зададен временски период и да ги исполнат критериумите. Доколку во зададениот период лабораторијата не го постигнала бараното ниво резултатите од истата нема да бидат признати после истекувањето на зададениот рок.

5. Селекција и транспорт на мострите

Дел од мострите од терен треба да бидат испратени во Референтната лабораторија на ОИЕ или Европската Унија. Доколку вакви мостри нема на располагање или не се подобни за транспорт, материјал добиен со поминување на вирусот низ приемчиви животни или со мал број на поминувања низ култура на клетки е прифатлив.

Во таков случај задолжително треба да се води евиденција за поминувањето на вирусот низ животни или култури на клетки.

Мострите за дијагноза на везикуларни вируси треба да се транспортираат на температура од 4 °C доколку времето на транспорт не е подолго од 24 часа.

За транспорт на езофагофарингеалана проба (Пробанг проба) се препорачува цврст јаглерод диоксид или течен азот особено ако не може да се исклучат доцнењата на аеродром при транспорт со авион.

Специјални мерки на предпазливост се потребни при пакување на материјал од сомнителни случаи на Лигавка и шап при транспорт во земјата и надвор од земјата. Овие нормативи во најголема мерка се осмислени да превенираат кршење и истекување на контејнерите и ризикот од контаминација но и да обезбедиат дека пробата треба да пристигне на одредештето во задоволителна состојба. Пакувања со сув мраз се подобри од влажен мраз заради спречување на истекување на вода од пакетот.

Пред најавата за испраќање мостри, транспортот и приемот на мострите треба да се организира и потврди во соработка со лабораторијата примач, пред мострите да бидат испратени.

Земањето, пакувањето и испраќањето на мострите се врши во согласност со овој Прилог

ДЕЛ Б:

1. Стандарди

Протоколот наведен во Прирачникот за здравствена заштита на животни на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните-ОИЕ ги пропишува референтните процедури за изолација на вирусот, детекција на антиген и детекција на антители против везикуларната болест.

1.1 Лигавка и шап

1.1.1 Детекција на антиген

Стандардите за детекција на антигенот на Лигавка и шап треба да се воспостават во соработка со Референтните лаборатории на ОИЕ и Европската Унија.

Стандардизирани, инактивирани антигени од сите седум серотипови се на располагање во ОИЕ/ФАО Светска референтна лабораторија за Лигавка и шап.

Националната референтна лабораторија треба да ја усогласи детекцијатата на антиген на Лигавка и шап со минимумот на овие стандарди. Доколку е потребно, Националната референтна лабораторија соработува со Референтните лаборатории на ОИЕ и Европската Унија при растворањето на антигените на слаби и јаки позитивни контроли.

1.1.2 Изолација на вирус

Стандардите за изолација на вирусот на Лигавка и шап треба да се воспостават во соработка со Референтните лаборатории на ОИЕ и Европската Унија.

Изолати на вирусот на лигавка и шап се на располагање во Светската референтна лабораторија.

Националните лаборатории треба да обезбедат дека користениот систем на култура на клетки за изолација на вирусот на Лигавка и шап се сензитивни на сите серотипови и соеви за кои лабораторијата има капацитет да ги дијагностицира.

1.1.3 Методи за детекција на нуклеински киселини

Стандардите за детекција на вирусната РНК на Лигавка и шап треба да се воспостават во соработка со Референтните лаборатории на ОИЕ и Европската Унија.

Управата може да обезбеди идните стандардизации и споредбени тестирања на сензитивноста на методите за детекција на РНК да се изведува преку соработка со Националните лаборатории на земјите членки на Европската Унија.

Со оглед на техничките потешкотии кои се јавуваат при чување на нуклеински киселини во подолг временски период, Управата може да организира набавка на стандардизирани контролни раствори за детекција Лигавка и шап од вирусната РНК од Референтната лабораторија на Европската Унија.

1.1.4 Детекција на антитела (структурни протеини)

Стандардите за детекција на антитела на Лигавка и шап треба да се воспостават во соработка со Референтните лаборатории на ОИЕ и Европската Унија.

Управата може да обезбеди стандардизиран серум за сите поважни антигени варијанти на вирусот на Лигавка и шап кои се усвоени при заедничка работа на националните референтни лаборатории на земјите членки на Европската Унија и Референтната лабораторија на ОИЕ. Овој серум треба да се користи како стандард од страна на Референтната лабораторија за потребите во земјата.

1.1.5 Детекција на антитела (не-структурни протеини)

Стандардите за детекција на антитела на Лигавка и шап треба да се воспостават во соработка со Референтните лаборатории на ОИЕ и Европската Унија.

Управата може да обезбеди стандардизиран серум за сите поважни антигени варијанти на вирусот на Лигавка и шап кои се усвоени при заедничка работа на националните референтни лаборатории на земјите членки на Европската Унија и Референтната лабораторија на ОИЕ. Овој серум треба да се користи како стандард од страна на Референтната лабораторија за потребите во земјата.

1.2 Везикуларна болест кај свињите

Дијагностиката на Везикуларната болест кај свињите треба да се врши во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

1.3 Други везикуларни болести

Управата може да одржува капацитет за дијагноза на везикуларни вирусни заболувања освен Лигавка и шап, на пример, Везикуларен стоматит кај свињи или везикуларна егзантема кај свињи.

Националната референтна лабораторија доколку одржува соодветен дијагностички капацитет за овие вируси соодветните реагенси треба да ги набави од светската референтна лабораторија во Пирбрајт или од ОИЕ референтни лаборатории.

Прилог 11

МЕРКИ КОИ СЕ ПРИМЕНУВААТ ВО СЛУЧАЈ НА ПОТВРДА НА ПРИСУСТВО НА ЛИГАВКА И ШАП КАЈ ДИВИ ЖИВОТНИ

ДЕЛ А:

1. Веднаш по потврдата на примарен случај на Лигавка и шап кај диви животни од приемчиви видови, а со цел да се намали ширењето на болеста Управата наредува превземање на следните мерки:

1.1 Пријавување на примарниот случај во согласност со Прилог 3 од оваа програма;

1.2 Експертската група асистира на Управата во:

1.2.1 проучување на епидемиолошката состојба и одредување на заразената област во согласност со одредбите наведени во подточка 4.2 од Дел Б од овој Прилог;

1.2.2 воспоставување соодветни мерки кои треба да се применуваат во заразената област во доплнение на мерките од подточките 1.3 и 1.4 од Дел А од овој Прилог. Овие мерки може да вклучат суспендирање на ловот и забрана за хранење на дивите животни;

1.2.3 изготвување на план за ерадикација;

1.2.4 вршење проверки со цел потврдување на ефикасноста на мерките кои се применуваат за ерадикација на Лигавка и шап во заразената област;

1.3 Одгледувалишта на кои се чуваат животни од приемчивите видови и кои се лоцирани во областа која е одредена како заразена зона, веднаш се ставаат по службен надзор и:

1.3.1 се врши попис на сите видови и категории на животни од приемчиви видови на одгледувалиштата, сопственикот треба дневно го ажурира пописот. Информациите од цензусот се добиваат на барање и може да се проверат при секој преглед. Во однос на отворени одгледувалишта цензусот може да се изготви врз основа на проценка,

1.3.2 сите животни од приемчивите видови лоцирани во заразената област се држат во нивните просторни живеалишта или друг простор кој може да се изолира од дивите животни. Дивите животни не смее да имаат пристап до материјал кој последователно може да дојде во контакт со животни од приемчиви видови на тоа одгледувалиште,

1.3.3 ниедно животно од приемчивите видови не може да влегува или излегува од одгледувалиштето без одобрување од официјалниот ветеринар во зависност од епидемиолошката состојба;

1.3.4 соодветни средства за дезинфекција се користат на влезот и излезот од објектите во кои престојуваат животни од приемчивите видови како и на влезот и излезот од одгледувалиштето во целост;

1.3.5 лицата кои биле во контакт со диви животни треба да применуваат соодветни хигиенски мерки за да се намали ризикот од ширење на вирусот на Лигавка и шап. Тоа може да вклучи и привремена забрана за лицата кои биле во контакт со диви животни да влегуваат во одгледувалишта каде се чуваат животни од приемчивите видови;

1.3.6 сите угинати животни од приемчивите видови на одгледувалиштето со симптоми на лигавка и шап се тестираат на присуство на болеста;

1.3.7 се забранува носење на било какви делови од диви животни кои се застрелани и или најдени угинати, како и било каков материјал или опрема кој би можел да биде контаминиран со вирусот на Лигавка и шап на одгледувалиште каде се чуваат животни од приемчивите видови;

1.3.8 забрането е движење и изнесување на животни од приемчивите видови, нивно семе, ембриони и јајце клетки од заразената област заради промет;

1.4 Сите диви животни кои се застрелани или најдени угинати во заразената зона треба да се прегледаат од официјалниот ветеринар со цел да се исклучи или потврди присуството на Лигавка и шап во согласност со Прилог 2 од оваа програма. Мршите од дивите животни кои се позитивни на Лигавка и шап нештетно се одстрануваат под службен надзор. Доколку со тестирањето се потврди негативен резултат на Лигавка и шап, ќе се применат мерките согласно прописите од областа на ветеринарното здравство. Деловите од животното кои не се наменети за човечка исхрана треба нештетно да се отстранат под службен надзор;

1.5 Изолатот на вирусот на Лигавка и шап треба лабораториски да се испита со цел да се идентификува генетскиот тип на вирусот и неговите антигени карактеристики во однос на постоечките вакцинални соеви.

2. Доколку Лигавка и шап се појави кај диви животни покрај границата со соседна земја, Управата треба да соработува со надлежните институции на соседната земја во превземањето на мерки за контрола на болеста.

3. По исклучок од став 1 на овој Прилог Управата може да донесе посебни мерки во случаи на потврда на Лигавка и шап кај диви животни во област каде има екстензивно држење на домашни животни од приемчиви видови во случаи кога барањата од точка 1 од овој Прилог не се применливи.

ДЕЛ Б

Планови за ерадикација на лигавка и шап кај диви животни

1. Покрај мерките наведени во дел А од овој Прилог, Управата во рок од 90 дена од потврдата на примарниот случај на Лигавка и шап кај диви животни изготвува писмен план кој го доставува до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство за мерките кои се превземени за ерадикација на болеста во регионот кој е дефиниран како заразен како и мерките кои се применуваат на одгледувалиштата во тој регион.

2. Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство врши преглед на планот и одлучува дали целите се задржани, дава дополнувања и го одобрува. Планот може дополнително да се надополни или измени во зависност од развојот на состојбата.

3. По одобрувањето на мерките од планот, истите се применуваат од одредениот датум по одобрувањето на планот.

4. Планот од став 1 на овој Прилог треба да ги содржи следните информации:

4.1 резултати од епидемиолошкото испитување, контролите извршени во согласност со дел А од овој Прилог и географската распространетост на болеста;

4.2 одредување на заразена зона; При дефинирањето на границите на зоната Управата одлучува според:

4.2.1 резултатите од извршеното епидемиолошко испитување и географската раширеност на болеста;

4.2.2 популацијата на диви животни во таа област;

4.2.3 постоењето на големи природни или вештачки препреки во движењето на дивите животни;

4.3 воспоставување на соработка со биолози за дивеч, ловци, ловни друштва, организации за заштита на дивеч и ветеринарните друштва;

4.4 активирање на медиумска кампања за да се поттикне свесноста кај ловците за мерките кои треба да се применуваат во рамките на планот за ерадикација;

4.5 одредување на бројот и локацијата на групи од диви животни со ограничен контакт со други групи на диви животни во и околу заразената област;

4.6 одредување на приближниот број на групи на диви животни наведени во подточка 4.5 и нивната големина во и околу заразената зона;

4.7 проценка на раширеноста на инфекцијата кај дивите животни со испитување на застрелани или најдени угинати диви животни, со лабораториско испитување;

4.8 мерките кои се усвоени со цел да се намали ширењето на болеста преку движење на дивите животни и/или контакти помеѓу групи на диви животни кои може да вклучуваат и забрана за лов;

4.9 мерките за да се намали популацијата на диви животни особено подмладок на животни од приемчивите видови во популацијата;

4.10 барањата со кои треба да се усогласат ловците со цел да се одбегне ширење на болеста;

4.11 утврдување на начини на нештетно одстранување на диви животни кои се најдени угинати или застрелани кои треба да се базираат на:

4.11.1 нештетно отстранување под службен надзор; или

4.11.2 преглед од официјалниот ветеринар и тестирања во согласност со овој Прилог и Прилог 10 од оваа програма Труповите на дивите животни кои се позитивни на Лигавка и шап треба да бидат нештетно одстранети под службен надзор. Во случаи кога тестовите ќе бидат негативни, Управата пропишува примена на мерки во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство. Деловите кои не се наменети за човекова консумација треба нештетно да се одстрануваат под службен надзор.

4.12 епидемиолошко испитување кое ќе се врши на секое диво животно од приемчивите видови кое е застрелано или најдено угинато. Испитувањето содржи пополнување на прашалник кој соржи информации за:

4.12.1 географската област каде се најдени угинати или застрелани животни;

4.12.2 датумот на која е пронајдено угинато или застрелано животно;

4.12.3 лицето кое го пронашло или застрелало животното;

4.12.4 старост и пол на животното;

4.12.5 доколку е застрелано симптоми кои ги имало пред застрелувањето;

4.12.6 доколку е најдено угинато, состојба на мршата;

4.12.7 лабораториски наод.

4.13 програмите за надзор и превентивни мерки кои се применуваат на одгледувалишта на кои се држат животни од приемчивите видови сместени во заразената област и по потреба во нејзината околина, вклучително транспорт и движење на животни од приемчивите видови во, од и до областа треба задолжително да вклучуваат забрана за движење на животни од приемчивите видови, нивно семе, ембриони и јајце клетки од заразената област заради промет;

4.14 други критериуми кои ќе се применуваат при престанокот на мерките превземени за ерадикација на болеста во заразената област и мерките кои се применуваат на одгледувалиштата во таа област;

4.15 институциите кои се одговорни за надзор и координација на одговорните за имплементација на планот;

4.16 системот согласно кој експертската група која е назначена во согласност со Дел А може редовно да ги прегледува резултатите од планот за ерадикација;

4.17 мерките за мониторинг на болеста кои треба да се применат по периодот од најмалку 12 месеци по последниот потврден случај на Лигавка и шап кај диви животни во дефинираната заразна област. Овие мерки треба да се применуваат најмалку 12 месеци и ги содржат најмалку мерките кои веќе се применуваат во согласност со подточките 4.5, 4.9 и 4.10 од овој Прилог.

5. Управата доставува до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство Извештај во однос на епидемиолошката состојба во заразената област и резултати од планот за ерадикација секои 6 месеци.

6. Управата може да изготви по детален план за ерадикација на лигавка и шап кај диви животни во зависност од потребите.

Прилог 12

МЕРКИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ДВИЖЕЊЕ НА ЕКВИДИ

1. Минимални мерки

Во случај на потврда на жариште на Лигавка и шап во согласност со оваа програма, движењето на еквиди не е дозволено без соодветна документација со која се овозможува идентификација на еквидите и потврда за нивната здравствена состојба во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

2. Дополнителни мерки

2.1 Мерки кои се однесуваат на еквиди кои не држат на одгледувалишта

Доколку како една од мерките е наредено целосна забрана за движење на сите животни согласно член 6 од оваа програма, движењето на еквидите од одгледувалишта кои се наоѓаат под рестрикции утврдени со членовите 3 и 9 од оваа програма може да биде одобрено за еквиди кои потекнуваат од одгледувалишта во кои нема животни од приемчивите видови и за кои е потребен посебен ветеринарен третман доколку:

2.1.1 итноста мора да биде документирана од страна на овластен доктор по ветеринарна медицина кој работи 24 часа на ден, 7 дена неделно;

2.1.2 да се обезбеди согласност на ветеринарното друштво;

2.1.3 транспортот мора да биде одобрен од страна на официјалниот ветеринар кој е достапен 24 часа на ден, 7 дена неделно;

2.1.4 за време на транспортот еквидите мора да бидат придружени со документ за идентификација во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство;

2.1.5 официјалниот ветеринар мора да биде информиран за рутата на движење пред поаѓањето;

2.1.6 еквидите мора да бидат тимарени и третирани со ефикасно средство за дезинфекција;

2.1.7 еквидите треба да патуваат со транспортни средства наменети за транспорт на еквиди кои мора да бидат исчистени и дезинфицирани пред и после употребата.

2.2 Контрола на еквидите во заштитната зона и зоната под надзор

2.2.1 Движењето на еквидите надвор од заштитната зона и зоната под надзор е во согласност со прописите од областа на ветеринарното здравство.

2.2.2 Движењето на еквидите во заштитната зона и зоната на надзор формирани во согласност со член 21 од оваа програма треба да биде во согласност со следниве барања:

2.2.2.1 користењето на еквиди кои се држат на одгледувалишта во заштитната зона и зоната на надзор на кои не се чуваат животни од приемчиви видови, може да се одобри во заштитната зона, по соодветна примена на мерки за чистење и дезинфекција и не мора да биде ограничена на простории кои се сместени во зоната на надзор;

2.2.2.2 еквидите може да се транспортираат без ограничувања во транспортни средства специјални за таа намена до одгледувалишта на кои не се држат животни од приемчиви видови;

2.2.2.3 Управата во исклучителни случаи може да одобри транспорт на еквиди со транспортери наменети за транспорт на еквиди од одгледувалишта на кои не се држат животни од приемчивите видови до други одгледувалишта на кои се држат животни од приемчиви видови лоцирани во заштитната зона, по извршеното чистење и дезинфекција на транспортерот пред натовар на животните и пред напуштање на одредишното одгледувалиште;

2.2.2.4 движењето на еквиди може да биде дозволено по јавни патишта, на пасишта кои се во сопственост на одгледувалишта на кои не се држат животни од приемчивите видови и на места за вежбање.

2.2.3 Собирањето на семе, јајце клетки и ембриони од еквиди кои потекнуваат од одгледувалишта на кои не се држат животни од приемчивите видови во заштитната зона и зоната на надзор и транспорт на семе, јајце клетки и ембриони до еквидите-приматели кои престојуваат на одгледувалишта на кои не се чуваат животни од приемчивите видови е дозволено.

2.2.4 Посетите од сопствениците на еквиди, овластен ветеринар, осеменувач и потковувачи на одгледувалишта на кои се чуваат животни од приемчивите видови во зоните на надзор, кои не подлежат на ограничувањата кои се утврдени во членовите 3 и 9 од оваа програма се дозволени доколку:

2.2.4.1 еквидите се држат одделно од животни од приемчивите видови и пристапот на лицата од подточка 2.2.4 од овој Прилог до животните од приемчивите видови е ефикасно спречен;

2.2.4.2 сите посетители мора да бидат евидентирани;

2.2.4.3 чистење и дезинфекција на средствата за транспорт и чизмите на посетителите.